

Kriminologiska institutionen

Hatbrott mot personer med afrikansk bakgrund

Intervjuer om upplevelser och erfarenheter av utsatthet
för hatbrott och polisen

Examensarbete 15 hp

Kriminologi
Kriminologi III (30 hp)
Vårterminen 2011
Petra Bergnor

Sammanfattning

Det primära syftet med denna mindre offerstudie är att undersöka erfarenheter och upplevelser av utsatthet för hatbrott bland personer med afrikansk bakgrund. En del av syftet är även att undersöka deras erfarenheter och upplevelser av polisens bemötande samt få en inblick i hur polisen arbetar med och hanterar hatbrott och mångfald. Centralt i studien är också vilka konsekvenser utsattheten och bemötandet kan medföra för individer men även större grupper och gemenskaper.

Frågeställningarna som kommer att undersökas är därför: *Vilka upplevelser och erfarenheter av utsatthet för hatbrott berättar personer med afrikansk bakgrund om? Vilka upplevelser och erfarenheter av polisens bemötande berättar personer med afrikansk bakgrund om?* och *Vilka arbetsinsatser mot hatbrott och mångfald berättar poliser om?*

Kvalitativa intervjuer har utförts med fem personer som har afrikansk bakgrund och där syftet med intervjuerna var att låta dem berätta om sina upplevelser och erfarenheter av hatbrott. Under dessa intervjuer fick jag även ta del av berättelser som präglades av polisens arbetssätt och bemötande och därför blev det i studien också aktuellt att utföra intervjuer med polisanställda.

De teoretiska idéerna är grundade i det insamlade och nedskrivna intervjumaterialet. Idéerna grundar sig i rasism och diskriminering där olika typer av kategoriseringar mellan människor utgör ett vardagligt inslag i relationer och präglas av djupt rotade idéer om hur människor är eller förväntas vara. Även genus intar en viktig position då genus parallellt med etnicitet kan konstituera en individs eller en grupps plats i samhället. Rollblandning behandlas också i det teoretiska avsnittet som innebär att en (presumtiv) gärningsperson också kan vara ett offer. Den traditionella dikotomin mellan ett oskyldigt offer och skyldig gärningsperson problematiseras därför och ifrågasätts.

Studien visar att för de personer med afrikansk bakgrund som ingår i undersökningen är hatbrott normativa inslag i deras liv. En konsekvens av detta är en oro för att bli utsatt för hatbrott, vilket ibland leder till ett behov av att undvika platser eller människor. Ett förhållande som också präglas av omgivningens acceptans där gränsdragningen mellan normalitet och avvikelse blivit central. Att känna sig annorlunda kan föras samman med att vissa anses bryta mot rådande normer och riskerar att straffas för det. Ett straff som även kan sättas i relation till polisens attityder och bemötande då en känsla av att alltid känna sig misstänkt betonades. Ett förhållande som tar avstamp i stereotypa föreställningar där kategoriseringar kan utgöra en del av polisens arbete. Framförallt män med utländsk (afrikansk) bakgrund, förknippas ofta med kriminalitet och provokation vilket visat sig fått betydelse i mötet med polis. Polisen försöker göra något och flera satsningar och mer kunskap belyses från båda grupperna i denna undersökning. Ett ökat medvetande om hatbrott, olika kulturer, attityder och mångfald dvs. allas lika värde och rätt till ett bra bemötande oavsett bakgrund är eftersträvansvärt.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund och introduktion	5
1.1 Inledning	5
1.2 Vad är hatbrott?.....	5
2. Problemformulering	7
2.1 Varför intressant att studera?	7
2.2 Rasism.....	7
2.3 Syfte och frågeställning	8
2.4 Definitioner	8
2.4.1 Afrosvensk	8
2.4.2 Brottsoffer	9
2.5 Avgränsningar.....	10
2.6 Vetenskapligt förhållningssätt	10
3. Tidigare forskning	10
3.1 Brottsoffret och individen	11
3.2 Polisen och strukturen.....	12
3.3 Kontexten får betydelse	13
4. Teoretiska utgångspunkter	14
4.1 Rasifiering och vardagsdiskriminering	14
4.2 Intersektionalitet	15
4.3 Rollblandning.....	16
5. Metod och tillvägagångssätt	16
5.1 Kvalitativ intervju	17

5.2 Urval och material.....	17
5.3 Urvalsproblematik.....	18
5.4 Genomförande.....	20
5.5 Forskarroll.....	20
5.6 Etik.....	21
5.7 Validitet och reliabilitet	22
5.8 Meningskoncentrering	22
6. Resultat och analys	24
6.1 I vardagen.....	24
6.1.1 Motiven.....	25
6.2 Livskvalitet	26
6.3 ”De andra”	27
6.4 ”Att alltid känna sig misstänkt”	29
6.5 (O)kunskap och fördomar	31
7. Avslutande diskussion	33
8. Litteraturförteckning	35
8.1. Övrigt.....	37
9. Bilagor.....	38
9.1 Bilaga I.....	38
9.2 Bilaga II	38

1. Bakgrund och introduktion

1.1 Inledning

Lisa var på väg hem. Hon hade nyligen flyttat och var på väg hem från en middag hos sina föräldrar. På vägen hem mötte hon några killar som gick mitt i gatan. Lisa lyssnade på musik och tänkte inte så mycket på sin omgivning. Hon skulle bara hem. Då ser hon hur killarna börjar gå i hennes riktning. Hon stänger av musiken. ”*De kom mot mig och lutade sig mot mig och spottade mig rakt i ansiktet och skrek 'jävla neger' åk tillbaka*”. Lisa berättar hur obekvämt och överklig den känslan var. Hon förstår inte varför, eller hur de kan hata henne. Hon känner sig själv som en helt vanlig västerlänning. Hon blev rädd och visste inte hur hon skulle agera eller reagera. Hon blev iskall och funderade över vad som kommer hända närmast, hon tänkte att de kanske har en kniv. ”*De gick vidare och skrek 'jävla neger' vi vill inte ha dig här! Jag torkade bort loskan och gick vidare, jag var arg, tårarna rann*”. Efter händelsen berättar Lisa att allt kändes konstigt, en känsla som hon har svårt att beskriva. ”*Jag blev utsatt av människor när jag minst anade det, och där jag minst anade att de skulle hoppa på mig. Jag slogs av tanken, ja just det, jag är ju inte härifrån*”

Den inledande berättelsen är hämtad ur min studie och aktualiserar att brott med rasistiska inslag förekommer i dagens Sverige och utgör ett samhällsproblem. Inom det svenska rättssystemet har fokus länge legat på gärningsmännen och det har handlat mer om själva brottet än konsekvenserna det medfört. Brottsoffer har haft en underordnad betydelse, men omtanken och intresset för brottsoffer och deras utsatthet har ökat i samhället och det sker en utveckling mot att förbättra människors möjlighet till stöd, skydd och hjälp (Lindgren 2004a:15). Utöver det ökade fokuset på offer har det också lagts mer vikt på utsatta och sårbara grupper i samhället dvs. grupper som har en förhöjd risk att utsättas för brott. En sådan grupp är offer för rasistiska brott och personer med utländsk bakgrund (Lindgren 2004a:237).

I denna undersökning står personer med afrikansk bakgrund i fokus och det handlar om utsatthet för hatbrott. Utsatthet för brott på grund av den afrikanska bakgrunden eller lika viktigt, den av andra uppfattade bakgrunden. Att utsättas för brott på grund av den man är eller uppfattas vara är inget nytt fenomen utan har funnits i historien länge och spåren av rasism går långt tillbaka (Perry 2001:3). Hatbrott är något som ses som ett påhopp på alla medlemmar inom en stigmatiserad och marginaliserad grupp och det handlar således inte bara om ett offer utan också om hela gruppen personerna representerar. Brott med rasistiska motiv har inte studerats mycket inom kriminologin och det är tämligen svårt att placera in eller förstå hur denna typ av brott passar in i vardagen i samhället (Perry 2001:1). Ett Sverige som präglas av demokrati, öppenhet och jämlikhet.

1.2. Vad är hatbrott?

Hatbrott är således inget nytt begrepp, men det är ett begrepp som saknar en enhetlig definition. Vad

det är, hur och av vem det ska definieras, och vilka grupper lagstiftningen skall täcka är frågor som är centrala i forskningen kring hatbrott (Brå 2010:16, Perry 2001:9). För att skydda vissa grupper har vi i Sverige en straffskärpningsregel som innebär att om motivet varit att kränka någon på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuella läggning ska det ses som en försvårande omständighet vid bestämmandet av påföljd (Brottsbalken 29:2:7). Viktigt att förtydliga är att en person t.ex. inte behöver ha en viss etnisk bakgrund för att utsättas, utan det centrala är att *motivet* ska präglas av fördomar och hat.

På grund av den bristande respekten för individer som hatbrott ger uttryck för är det ett motivbrott som inte liknar något annat. För mig har det därför varit viktigt att i denna studie försöka förstå hatbrott och dess innebörd. Vad är det som gör våldet till ett fenomen av social orättvisa snarare än en individuell omoralisk handling (Perry 2003:1)? Ett sätt att hantera detta är att se hatbrott som en social process som även inkluderar kontexter, snarare än som en socialt isolerad händelse. En definition som ger begreppet mer liv och mening (Perry 2003:5). Kriminologen B. Perry menar att hatbrott är en resurs för ”doing difference” vilket innebär att ett dominant (vitt) perspektiv sätter normen. Hatbrott blir ett sätt att utöva kontroll över dem som anses falla utanför den ram samhället har skapat. Dessa personer utgörs ofta av personer med utländsk bakgrund (Perry 2001:2). Vilka faller utanför dessa ramar i Sverige? Det som diskuteras här är en form av maktordning som skapar hierarkier genom våld och hot och som oftast riktas mot dem som samhället traditionellt har stigmatiserat och marginaliserat (Perry 2001:3).

Det kan konstateras att det finns problem i definitionen kring hatbrott. Brottsförebyggande Rådet har i sin hatbrottstatistik från 2009 valt att särredovisa hatbrott mot personer med afrikansk bakgrund från övriga hatbrott med rasistiska motiv, med anledning av att de betraktas som en särskilt utsatt grupp. De möter rasism i samhället på grund av sin etniska bakgrund, hudfärg och nationalitet och personer utsätts kanske enbart på grund av sin hudfärg (Brå 2010:38). Skillnaden här från övriga rasistiska hatbrott är att den betonar hat mot svarta personer och mot den eller dem som är eller uppfattas som afrosvenskar (Brå 2010:38). Det handlar om afrofbiska hatbrott. Särskiljning synliggör ett centralt problem i denna studie, nämligen kategoriseringar. Vem är det som bestämmer och grupperar in människor? Att särbehandla individer kan innebära en risk för att påminna individer eller grupper om sin plats i samhället och ge upphov till stigmatiserande föreställningar (de los Reyes & Wingborg 2002:67). Vidare så förknippas individer med grupper. Generaliseringar förekommer inte sällan när man talar om Afrika och personer från Afrika, då man hänför till en hel grupp eller ett land fastän Afrika är en kontinent med 53 självständiga stater (Nationalencyklopedin).

2. Problemformulering

2.1 Varför intressant att studera?

Det ses som viktigt att inte behandla offer som en homogen grupp och det är därför av stort intresse att inrikta undersökningar mot olika grupper i samhället (Tiby 1999:18). Det har visat sig att svarta människor kan vara väldigt utsatta och kanske mer utsatta än andra etniska grupper på grund av sin hudfärg, som synlig markör mot den existerande normen (Brottsoffermyndigheten 2007:6). Den nationella trygghetsundersökningen som är en nationell brottsoffer och trygghetsundersökning, redovisar att det svenska folket blir tryggare men att tryggheten fortfarande är lägre inom vissa grupper. Personer med utländsk bakgrund är enligt undersökningen mer utsatta för brott, känner sig otryggare och har ett lägre förtroende för rättsväsendet och polisen (Brå 2011:12, 49). Hur detta sedan drabbar individer och hur utsattheten bland olika grupper kan se ut vet vi inte lika mycket om vilket väckte mitt intresse och gör det intressant att studera.

Studierna kring hatbrott är relativt få och kunskapen om utsatthet för hatbrott bland personer med afrikansk bakgrund i Sverige är begränsad (Brå 2010:12). En internationell rapport som undersökt utsatthet för hatbrott visar t.ex. att svarta personer med bakgrund i Afrika är bland de mest utsatta offren för rasistiska hatbrott i Europa (Goodey 2009:153). Som tidigare har diskuterats ses det således angeläget att särskilja hatbrott mot personer med afrikansk bakgrund från övriga hatbrott med rasistiska inslag. Detta med tanke på den särskilda utsattheten i samhället på grund av hudfärg, kultur och nationalitet. Brott motiverat av hat har också visat sig vara särskilt skadligt för de utsatta eftersom hatet blir ett ytterligare tillägg som riktas mot personers (uppfattade) identitet. Ett hat som inte stödjer ideal om mångfald i det svenska samhället (Tiby 1999:3). Våld blir ett redskap för att bekräfta sin dominans mot de som faller utanför normen, något som kan göra dem mer utsatta (Perry 2008:11–12). Personer med afrikansk bakgrund i Sverige riskerar därför att utsättas för brott på basis av just sådana uppfattningar. Jag ser således ett behov av mer forskning och jag har en förhoppning om att denna studie kan ge en bredare och ökad förståelse för hatmotiverad brottslighet. Brott som motiveras av hat och som tidigare forskning till viss del har misslyckats med att förstå (Perry 2001:31). Kriminologer har traditionellt undersökt mönster i brottslighet och den rättsliga processen när det handlar om personer med utländsk bakgrund, snarare än deras utsatthet (Perry 2001:42).

2.2 Rasism

I och med handeln med afrikanska slavar kring 1500-talet kom synen på personer från Afrika att ändras. Hudfärgen avgjorde människovärdet och i och med dessa personers underordning var rasismen född, och sedan 1800-talet har det funnits spår av stereotyper och särskilda (negativa) sätt att tala om personer från Afrika (SOU 2005:92–93). När jag i fortsättningen talar om rasism menar jag ett strukturerat förhållande mellan olika grupper som omfattar exkludering, marginalisering,

underordning och våld. Det är i detta förhållande som relationer av över- och underordning etableras, vilket öppnar upp för olika rasistiska uttryck som rasistiskt brottslighet (Perry 2001:59).

2.3. Syfte och frågeställning

Det kollektiva förtrycket av grupper som rasismen har inneburit, och kanske fortfarande innebär, för personer med afrikansk bakgrund är bekant för de flesta. Det som vi fortfarande vet mindre om är hur och på vilka sätt detta visar sig i individers erfarenheter och upplevelser av hatbrott. Det primära syftet med denna studie är därför att undersöka hur erfarenheter och utsatthet för hatbrott upplevs av personer med afrikansk bakgrund. Studien syftar även till att undersöka upplevelser och erfarenheter av polisens bemötande. Centralt här är också vilka konsekvenser denna utsatthet och polisens bemötande kan få för individer men även större grupper och gemenskaper. Vidare syftar studien till att få en inblick i hur polisen arbetar med hatbrott och hur de hanterar mångfald. De forskningsfrågor som har formulerats och som jag anser är lämpliga för att uppnå syftet är:

- *Vilka upplevelser och erfarenheter av utsatthet för hatbrott berättar personer med afrikansk bakgrund om?*
- *Vilka upplevelser och erfarenheter av polisens bemötande berättar personer med afrikansk bakgrund om?*
- *Vilka arbetsinsatser mot hatbrott och mångfald berättar poliser om?*

2.4 Definitioner

2.4.1 Afrosvensk

Begreppet afrosvensk är ett begrepp som aktualiseras i och med undersökningen. Afrosvenskar kan enligt Afrosvenskarnas Riksförbund, förstås som personer från Afrika som är bosatta i Sverige (Afrosvenskarnas Riksförbund). Afrosvenskar ses således som en grupp där alla med bakgrund från Afrika ingår, vilket kan innebära en problematik då Afrika är en stor nation. Det finns inte bara *en* "afrikan" eller *en* grupp "afrikaner". Genom att beskriva personer som en grupp finns risken att jag ytterligare en gång konstruerar en homogen grupp och på så vis reproducerar den afrikanska gruppen och deras samhällsposition. Det kan vara enkelt att dela in människor i grupper men att förklara hur och varför man gör det samt förstå konsekvenserna av det är desto svårare. Jag är här medveten om att jag genom att forska om en grupp samtidigt gör dem till ett objekt för forskningen. Det är en svår problematik där kanske ändå vissa grupper måste särbehandlas positivt genom att lyftas fram och synliggöras för att de ska kunna få motsvarande stöd och möjligheter som övriga befolkningen. Dilemmat kvarstår dock om hur jag kan skriva om detta ämne utan att reproducera stereotypa föreställningar och utan att generalisera alla från Afrika till en grupp. En nackdel med att inrikta en undersökning på personer med afrikansk bakgrund är att det kan få konsekvensen att det istället

bekräftar grupperingar och gör dem accepterade. En form av process som definierar vad som är accepterat (de los Reyes & Wingborg 2002:11). Samtidigt ser jag dock att särskiljningen ger mig en möjlighet att förstå utsattheten hos en utsatt grupp med ganska komplex problembild, eftersom de anses skilja sig från normen i samhället (Tiby 2004:181). Kan man få en ökad förståelse av utsattheten och problembilden, kan bemötandet förbättras och åtgärder för att bekämpa den rasistiska brottsligheten kan bli mer effektiva.

De personer som ingår i denna undersökning har uttryckt ett behov av att inte vilja se sig som eller kategorisera sig som afrosvenskar. Detta för att de inte ser sig som ”afrikaner” och menar på att de inte representerar hela nationen. Jag ser det därför som närmast omöjligt att placera alla dessa olika personer, länder och religioner i en enda kategori. En person från Nordafrika kan på många sätt skilja sig från en person från Östafrika. Istället har de som deltar i studien valt att definiera sig själva i relation till sitt hemland och Sverige. De känner att de har ursprung i sitt och föräldrarnas hemland samtidigt som de känner sig som svenskar. På basis av detta och för att reducera reproduktionsrisken, väljer jag att inte använda mig av begreppet afrosvensk i denna studie. Det blir också intressant att fundera över vem begreppet afrosvensk är till för och vem som har konstruerat det. Är det ”våra” begrepp som majoritetssamhället har skapat för att på något sätt hjälpa individer att hitta sin identitet eller position i samhället? Begrepp som de sedan inte vill förknippas med.

Erfarenheten av att känna sig annorlunda eller svart kan just förstås som något som konstrueras i mötet med andra (Kalonaityté 2007:18). Dock är det frågor som det kanske inte finns något givet svar på. Enligt statistiken är en rekommenderad definition av personer med utländsk (afrikansk) bakgrund, individer som antingen själva är utlandsfödda eller inrikesfödda med två utrikesfödda föräldrar (Statistiska Central Byrån). Det är nationalitet som står i centrum för denna definition, men viktigt att komma ihåg här är att hatbrott är motivbaserat och kan således riktas mot personer på basis av upplevd tillhörighet. Den statistiska definitionen blir därför otillräcklig då dessa personer inte inkluderas (Kalonaityté 2007:55). Eftersom det är motivet dvs. gärningspersonens förståelse av en person som ”afrikan” som spelar roll kan även personer som är adopterade till Sverige inkluderas, då de kan utsättas för hatbrott på grund av människors föreställningar.

2.4.2 Brottsoffer

I och med studiens fokus på utsatthet intar brottsoffer en central position, men vad eller vem är ett brottsoffer? I traditionell mening är en vanlig tolkning att det gäller fysiska personer som drabbats av brott och de drabbades erfarenheter får betydelse (Nilsson 2003:12). Det finns även en bredare definition och det är i linje till denna som jag förhåller mig. I och med att hatbrott som tidigare diskuterats är ett brott med hatmotiv som kan drabba flera grupper, kulturer och inte bara enskilda individer, väljer jag att även inkludera de sekundära offren dvs. människor som står i nära relation till

de drabbade och som indirekt påverkas av de primära offrens erfarenheter och upplevelser (Nilsson 2003:13). Det kan t.ex. handla om familj, vänner och bekanta. Det är även värt att nämna att jag är medveten om att jag genom att lyfta fram en offergrupp även är med och skapar offer för rasistiska brott (Tiby 2004:181).

2.5 Avgränsningar

Detta är en mindre offerstudie som kännetecknas av att man frågar människor om deras erfarenheter av att ha varit utsatt för brott (Sarnecki 2003:70–72). Det är utsatthet för hatbrott som står i fokus i denna studie vilket jag ser som en tydlig avgränsning. Det gör att frågor som berör motivbild och gärningspersoner diskuteras utifrån intervjudeltagarnas uppfattningar. Jag vill även betona att denna studie inriktar sig på utsatthet av brott för att man tillhör eller antas tillhöra en specifik grupp. En nackdel med offerstudier är att man ibland inte får med allvarigare brott på grund av att de är relativt ovanliga (Tiby 1999:14–15, Sarnecki 2003:72). Men jag ser även att det kan vara tvärtom, att de som blir intervjuade gärna vill berätta något väsentligt och de vill få mig som undersökare att förstå utsattheten och ge detaljerade beskrivningar.

2.6 Vetenskapligt förhållningssätt

Studien bygger på ett tolkningsperspektiv som fokuserar på förståelse av människors beteende och det innebär att jag har en empatisk förståelse för människors handlingar (Bryman 2002:26). Detta kan kopplas till hermeneutiken där intresset ligger i hur världen uppfattas och hur den tolkas snarare än hur den är. Tanken här är att varje människa uppfattar sig själv och sin situation på ett speciellt sätt och ger det en särskild mening (Hartman 2004:106). Jag vill således förstå utsattheten och hatbrott utifrån mina intervjudeltagares perspektiv och det centrala kommer att ligga i att tolka meningen i det som personerna berättar (Brinkmann & Kvale 2009:66). Denna tolkning präglas i sin tur av kunskap som en individ redan har till sitt förfogande, en förförståelse (Hartman 2004:191). Här präglas min förförståelse av mina personliga egenskaper och erfarenheter, universitetsstudier och intresse för ämnet jag studerar.

Eftersom det är berättelser ur undersökningspersonernas perspektiv som står i fokus och som framträder genom min tolkning visste jag inte på förhand vilken bild jag skulle få fram eller vilka berättelser jag skulle få ta del av. Ett förhållande som gör att studien har induktiva inslag som här innebär att de teorier som valts ut, har valts ut efter det att jag samlat in mitt material, och härletts utifrån det insamlade materialet (Bryman 2002:254,22). Datainsamlingen har varit så teorineutral som möjligt och skett med vägledning av mitt syfte, inte utifrån en på förhand vald teori eller hypotes (Hartman 2001: 25-26).

3. Tidigare forskning

3.1 Brottsoffret och individen

Svensk forskning kring hatbrott och mer specifikt, utsatthet för rasistiskt motiverade hatbrott är ett ganska outforskat område vilket gjort att jag haft svårt att hitta liknande studier¹.

Brottsoffermyndigheten skrev en rapport 2007 som jag väljer att kalla för en kunskapsgenomgång. Rapporten fokuserade på kunskap om hatbrott, vad som behövs för att förbättra kunskapen och stödet till hatbrottsoffer. C. Kunosson har författat rapporten och bidraget är av vikt därför att utsatthet för hatbrott diskuteras både utifrån polisen, och de utsattas perspektiv som båda har blivit viktiga aktörerna i denna undersökning. Rapporten påstår att man inom polisen är dålig på att ta hand om offer för hatbrott på grund av kunskapsbrist och ointresse för frågan. Även polisen menar att: ”det vi inte vet någonting om ser vi inte heller” (Kunosson, 2007, s.32, 14). Jag tänker att mina intervjudeltagares berättelser kan sättas i relation till detta och även reflektera över hur polisen arbetar med hatbrottsfrågor 2011. En aspekt som kan få central betydelse i diskussionen kring kunskap. Finns det en risk att rättssystemet kan producera offer genom okunskap och misstag?

M. Lindgren har i sin avhandling ”Brottsoffer i rättsprocessen” studerat hur brottsoffer upplever de centrala delarna inom rättsväsendet (Lindgren 2004a:18). Undersökningen är av intresse för mig därför att det är en av de få studierna på området som fokuserar på brottsoffer. Lindgren för i sin avhandling en diskussion om sårbara offer som går att relatera till denna studie. Undersökningen har framhävt att det finns en liten grupp individer som drabbas av en stor andel brott och däribland finns offer för rasistiska brott (Lindgren 2004a:71). Att tidigare ha varit utsatt för brott, så kallad upprepad viktimisering, kan påverka de individuella konsekvenserna men också upplevelsen av och tilltron till rättsväsendet. Personer kan få en uppfattning att t.ex. polisen saknar förutsättningar för att förebygga, förhindra och utreda brott (Lindgren 2004a:237). Lindgren kom fram till att brottsoffren var förhållandevis nöjda med rättsväsendet men att det var desto fler som redovisade ett lågt förtroende. Har man t.ex. haft negativa erfarenheter av polisen finns risken att förtroendet för rättsväsendet minskar (Lindgren 2004a:295). En uppfattning som stöds av den nationella trygghetsundersökningen som redovisar att personer med utländsk bakgrund upplever ett lägre förtroende. Ett lågt förtroende för rättsväsendet som i sin tur kan påverka att individer känner sig mer otrygga i samhället (Brå 2010:12). Det kan därmed bli intressant att belysa förtroendefrågan i relation till detta och med en koppling till hatbrott.

E. Tiby's avhandling från 1999, ”Hatbrott? Homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för hatbrott” visar att många har upplevt upprepad utsatthet (Tiby 1999:105). Tiby menar att denna upprepade utsatthet bland homosexuella kan förklaras med homofobi dvs. gärningsmännens

¹En sökning på rasistiska hatbrott i databaserna LIBRIS och Swepub gav endast 3 träffar. Men att söka under en viss etikett innebär att sökningen begränsas. En sökning på t.ex. rasism eller diskriminering ger betydligt fler träffar.

förmodade hat mot homosexuella (Tiby 1999:255–256). I avhandlingen diskuteras också heterosexism som innebär att förtrycket är socialt strukturerat. En skiftning från individens motiv till samhällets systematiska nedvärdering (Tiby 1999:219). Begrepp som i Tiby's avhandling används för att förklara utsattheten bland homosexuella. Här är det en annan offergrupp som står i fokus, personer med afrikansk bakgrund och utsattheten kan se olika ut och kräva andra förklaringar. Men för att relatera Tiby's forskning till denna undersökning ser jag utifrån detta, en koppling till begreppen "afrofobi" och "svenskhets", en norm (precis som t.ex. heterosexism) mot vilka andra grupper ställs. Är det gärningsmännens hat, eller något annat som kan förklara utsatthet bland personer med afrikansk bakgrund?

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering genomförde 2007 studien "Att färgas av Sverige", som syftade till att synliggöra upplevelser och rasism bland ungdomar med afrikansk bakgrund i Sverige (Kalonaityté 2007:9). Denna forskning kan ses som ett av de få svenska bidragen till studier om hatbrott med rasistiska motiv eftersom även förekomsten och utbredningen av hatbrott diskuteras. Utgångspunkten är, precis som här, personers upplevelser och berättelser (Kalonaityté 2007:9–10). På grund av dessa likheter har jag reflekterat över vad denna studie kan tillföra, så att jag på bästa sätt undviker att endast replikera en tidigare gjord studie. Det finns dock en skillnad i fokus. "Att färgas av Sverige" fokuserar på diskrimineringens olika uttryck (Kalonaityté 2007:55). Diskriminering och rasism är fortfarande relevanta i denna studie men det är mer specifikt erfarenheter av utsatthet och framförallt hatbrott som står i fokus. Resultatet av studien visade att personer med afrikansk bakgrund upplever rasism i det svenska samhället på olika sätt (Kalonaityté 2007:29). Av intresse för mitt syfte blir således om eller hur dessa olika sätt att uppleva rasism relaterar till hatbrott.

3.2 Polisen och strukturen

R. Granér undersöker i sin avhandling, "patrullerande polisens yrkeskultur" huruvida det finns en specifik poliskultur och hur den i sådant fall ser ut. Kanske visar min studie att det finns vissa attityder inom polisen som kan påverka förhållningssättet gentemot vissa grupper eller situationer? Resultatet i avhandlingen påvisar att det finns en stark intern sammanhållning inom polisen som utgör en yrkeskultur, där arbetet präglades av ett tydligt partintresse (Granér 2004:271- 273). Det är i detta förhållande som jag ser en koppling och relevans till min studie. Granér menar att det inom polisen finns en människosyn som präglas av ett "vi-grupp/dom-grupp" tänkande. En allmänhet där en "Svensson" utgörs av en hederlig vanlig medborgare, en grupp som inte inkluderar "invandrare". Den andra gruppen utgörs av "buset" dvs. de som ställt sig utanför samhället (Granér 2004:100,104). Intresseväckande är att Svenssongruppen visade sig ha företräde samt att det var dem som polisen identifierade sig med och idealiserade (Granér 2004:136). En reflektion kring detta är hur en person

med afrikansk bakgrund passar in i denna bild? Med koppling till Granérs resultat kan de således utgöra en grupp som polisen inte identifierar sig med. Ett förhållande som blir intressant att titta närmare på och vad det kan få för konsekvenser för individer.

Denna gruppering innebär också att omständigheterna blir mindre viktiga. En kategorisering som lämnar utrymme för fördomar, diskriminering och en fördomsfull retorik som kan drabba hela minoritetsgrupper (Granér 2004:245–247). Vidare menar Granér att det inom polisen finns en tydlig negativ exponering av personer med utländsk bakgrund som förövare och som provocerande. Poliserna ser t.ex. rasistiska brott mer som ”skoj” och när man talade om ”invandrare” var det i termer av överrepresentation som förövare, inte i termer av brottsoffer. (Granér 2004:158–159). Mot bakgrund av detta blir det intressant att reflektera över huruvida dessa fördomar finns med i upplevelser kring hatbrott bland personer med afrikansk bakgrund. Den nedvärderande jargong och de stereotyper som förekom var företrädesvis mot mörkhyade (Granér 2004:236).

På uppdrag av Rikspolisstyrelsen 2009 utredde C. Westin och A. Nilsson vad polismyndigheten kan göra för att komma till rätta med vissa attityd- och bemötande problem. Rapporten beordrades i samband med de kravaller som inträffade i Rosengård samma år (Westin & Nilsson 2009:3)². Rapporten belyser precis som Granér gör, att det finns en viss yrkeskultur inom polisen. En kultur som använder ett internt fördomsfullt språkbruk med en nedlåtande syn på personer med utländsk bakgrund. Ett språkbruk som är exkluderande av ”dem” som inte är som vi (Westin & Nilsson 2009:40–41). Det kan vara värt att här reflektera över vilka som ses som offer respektive gärningsmän och hur det påverkar dessa kategoriseringar. I Perrys forskning som diskuterats tidigare framgår det att svarta män ofta får representera våld (Perry 2008:91). Men begår invandrare fler brott? I en dagsaktuell studie som utförts av J. Sarnecki m.fl. presenteras att skillnader i brottslighet mellan svenskar och invandrare inte ligger i kulturen eller bakgrunden, utan i förhållanden som familj och levnadsstandard. Den omdebatterade överrepresentationen är således överdriven (Sarnecki 2011:32). Hur (eller om) påverkar detta förhållande personer med afrikansk bakgrund? Vidare är polisens uppdrag att värna om demokratin och värderingar som jämlikhet och rättvisa. Värderingar som inte passar in i bilden av fördomar och rasistiska uttryck (Westin & Nilsson 2009:43).

3.3 Kontexten får betydelse

I de avsnitt som presenteras ovan har jag valt att göra en distinktion mellan individnivå och strukturnivå. De skiljer sig åt genom att det förra handlar om utsatthet och upplevelser utifrån individen eller brottsoffret. Det senare handlar mer om samhället, polisen och hur detta i sin tur kan

² Inspelade uttalanden från enskilda poliser vilka uppfattades som kränkande och rasistiska (Westin & Nilsson 2009:15).

påverka individens upplevelser. I detta avsnitt presenteras en internationell studie som behandlar rasistisk brottslighet som inkluderar både individuella och strukturella upplevelser där kontexten får betydelse. B. Perry har studerat hatbrott där hon i en undersökning från 2008, ”Silent victims, hate crimes against native americans”, belyser upplevelser och utsatthet för hatbrott bland indianer i Amerika, där 278 personer intervjuades. Det centrala i undersökningen var att försöka förstå och undersöka indianers individuella erfarenheter och upplevelser av hatbrott (Perry 2008:5, 16). Väl medveten om att det svenska och det amerikanska samhällsklimatet skiljer sig åt, ser jag ändå att det finns kopplingar och likheter av relevans. Perry kom fram till att indianer är mycket sårbara för rasistisk brottslighet. De har en missgynnad position i samhället där hatbrott anses representera mycket mer än bara ett motivbrott. Det står för social orättvisa, förtryck och exkludering (Perry 2008:71–75). Resultatet aktualiserar också ett intressant begrepp, ”microaggressions”. Ett begrepp som förklarar rasistiska attacker som en typ av förtryck mot svarta av vita. Begreppet står för den vardagliga utsattheten som ständigt påminner grupper om sin plats i samhället (Perry 2008:75, 94). En tanke är huruvida detta begrepp och tolkning kan bli aktuellt i denna studie.

Studien belyser också att hatbrott och rädslan för utsatthet upplevs som rutin. Perry menar vidare att det är viktigt att se hatbrott ur de drabbades synvinkel där kontexten får betydelse. En kontext som utgörs av ett kollektivt förtryck som indianer länge har levt under i och med kolonisationen och som skapat deras underordnade position i samhället. Något som gör dem till lämpliga offer. Rasism och rasistiskt våld har på grund av detta blivit så inbäddat i strukturen att det utgör en oföränderlig verklighet. Hatbrott och diskriminering blir därför för dessa personer ett tillägg till den redan kränkande rasismen (Perry 2008:82–83). Detta kan kopplas till ett aktuellt exempel i Sverige: I april i år målade elever på Hallands nation sig svarta med smink i ansiktet och med rep bundna runt halsarna. Sedan såldes ”slavarna” i en fejkad auktion. Ansvariga på skolan insåg inte allvaret i detta och tog det som ett skämt (Lundagård 2011-04-18). Rasismen är närvarande. I ljuset av Perrys forskning kan detta således ses som något som drabbar ett stort antal människor och som gör en redan exkluderad position värre. Jag ser även att diskussionen om kunskap återigen blir relevant då Perry menar att polisen behöver mer utbildning (Perry 2008:130). Dock är det värt att fundera över hur mycket som behövs, eller om det hjälper. Som exemplet från Hallands nation visar var det studenter som utförde påhoppet. Bör inte studenter om några, besitta kunskap?

4. Teoridel

4.1 Rasifiering och vardagsdiskriminering

Diskriminering kan drabba skilda grupper och personer med utländsk bakgrund olika. Vad detta innebär är ett uttryck för underliggande föreställningar om att grupptillhörighet ger upphov till differentiering på olika samhällsarenor, så kallad rasifiering (de los Reyes & Molina 2006:293).

Rasifiering kan förstås som tydliga och/eller outtalade kategoriseringar som gör rangordningen mellan människor till ett vardagligt inslag i olika relationer och maktstrukturer (de los Reyes & Molina 2006:293–294, 309). Samhället rangordnar individer utifrån dessa kategoriseringar vilket innebär en närvaro av djupt rotade föreställningar om hur människor är eller förväntas vara, utifrån egenskaper som t.ex. hudfärg. Det finns här en tro att det inte är enskilda individer eller attityder som ligger bakom utan det är införlivade uppfattningar om hur samhället ska se ut och hur vi ska förhålla oss till andra (de los Reyes & Wingborg 2002:10). Om dessa införlivade uppfattningar även sträcker sig till maktinstitutioner som polisen, kan det resultera i ojämlik behandling för vissa individer eller grupper. Jag vill belysa rasifiering som en meningsskapande process som uppstår och reproduceras genom människors handlingar och föreställningar i samhället (de los Reyes & Molina 2006:309). I denna studie kan man därför försöka tyda om dessa föreställningar och denna process kan sättas i relation till hatbrott och utsatthet.

Diskriminering och rasism framställs ofta som skilda ting men enligt denna teoretiska utgångspunkt vilar diskriminering på rasism. Rasismen är således inte isolerad och går att relatera till vardagslivets diskriminering dvs. den typ som utövas av vanliga människor genom sina värderingar (de los Reyes & Molina 2006:294). Diskriminering utgör en mekanism i en maktstruktur som skapar över och underordning genom att systematiskt markera olikheter mellan människor. Nedvärdering blir då ett viktigt instrument för att göra skillnad (de los Reyes & Wingborg 2002:11). Hatbrott kan således vara just ett sådant instrument av förnedring och där en afrikansk bakgrund och hudfärg kan få betydelse. Normen blir det självklara. Ett förhållande som inte bara ger uttryck för en orättvis ordning utan även som en del av människors erfarenheter och förväntningar i vardagen (de los Reyes & Wingborg 2002:75). Det handlar om ett system av förtryck snarare än en tillfällighet eller individens illvilja vilket även kan kopplas till Perry som just menar att hatbrott är en resurs för ”doing difference” dvs. att ett dominant (i detta fall svenskt) perspektiv, sätter normen (Perry 2001:2).

4.2 Intersektionalitet

I ett samhälle där vardagsdiskriminering är närvarande, är också erfarenheter av könsförtryck genomsyrade av rasistiska föreställningar. Det kan innebära ett behov av att även inkludera kön som kategori för att förstå föreställningar om etnicitet eller kultur som markörer för över och underordning (de los Reyes 2004:107). Olika föreställningssystem existerar således inte helt skilda varandra utan det finns ett intresse för intersektionen mellan kön, klass och etnicitet (Kalonaityté 2007:11). Intersektionalitet innebär ett förhållande som synliggör hur faktorer som t.ex. etnicitet och kön konstituerar individens plats i samhället och hur detta i sin tur skapar relationer av över och underordning. Utsatthetens konsekvenser ses som givna utifrån de olika positioner som individer har i maktstrukturen där således kön, klass och etnicitet får betydelse (de los Reyes 2004:101). Det blir i

och med detta av vikt att belysa hur detta kan påverka utsattheten bland personer med afrikansk bakgrund och om en särskild plats konstitueras för dessa individer. Grupper i samhället som är mörkhyade har länge drabbas av att karaktäriseras som kriminella och styrda av fysisk styrka (Perry 2008: 40). Vidare så är enligt Brottsförebyggande Rådet svarta män, en grupp som rättsliga aktörer uppfattar som särskilt utsatta för stereotypa föreställningar inom rättsväsendet (Brå 2008:19). Utgör dessa förhållanden en position för en svart man med afrikansk bakgrund och vilka konsekvenser kan det i sådana fall få för utsattheten? Perry menar t.ex. att polisens roll är att skydda normen (de vita) från faror och att dessa faror och hot utgörs av en svart mans kropp (Perry 2008:92). Förhållanden som kan medföra att svarta män riskerar att i större utsträckning än andra grupper kontrolleras eller misstänkliggöras av polisen.

4.3 Rollblandning

Det idealiska offret är en person som när de drabbas av brott lättast får fullständig och legitim status som offer. Ett offer som är svagt och försvarslöst (Christie 2001:47–48). Den idealiska gärningspersonen utgör dess motsats, en stor och farlig (man) som är stark och främmande (Christie 2001:55–57). Det handlar om en dikotomisering av ett oskyldigt offer och en skyldig gärningsperson, men är uppdelningen så enkel? Måste man vara antingen gärningsperson eller offer, kan man inte vara både och? Rollblandning innebär att gränserna mellan gärningsperson och offer suddas ut, vilket således innebär att en person som är offer för brott även kan begå brott (Heber 2008:3, Tiby 2001:11). Det intressanta här blir att se hur personer med afrikansk bakgrund passar in i denna offerbild och rollblandning. Ett förhållande som kan relateras till de stereotyper och myter som tidigare diskuterats där män, ofta svarta män, förknippas med kriminalitet. Om de betraktas som gärningspersoner är de inte idealiska offer (Heber 2008:2, Tiby 2011:12). Offer som flyter ihop med gärningsperson utgör i sin tur ”dåliga” offer (Christie 2001:55). Går de från gärningspersoner till offer genom att de ständigt ses som gärningspersoner vilket kan leda till att de istället blir offer? De riskerar att bli anklagade för ett brott bara för att de passar in i den ”ideala” gärningspersonsbilden som skapats i samhället. En bild som säger att vissa grupper skulle vara mer brottsbenägna än andra och en bild som t.ex. polisen kan förstärka genom att oftare misstänkliggöra vissa grupper. Mot bakgrund av detta kanske män med afrikansk bakgrund utgör en grupp som har fått status som (förmodade) gärningspersoner och samtidigt är en grupp som utsätts för brott och kränkningar.

5. Metod och tillvägagångssätt

I detta kapitel beskrivs den övergripande metod som har använts i studien. E. Tiby som forskat mycket om utsatthet för hatbrott menar att studier av marginaliserade grupper i samhället medför

svårare metodproblem än studier av andra grupper (Tiby 1999:36)³. Utmaningen har därför varit att hitta en metod och ett tillvägagångssätt som kan hantera detta. Undersökningen är kvalitativ eftersom den bygger på tolkningar av berättelser och jag intresserar mig för processer, strukturlöshet och för världen som undersökningspersonerna upplever den (Bryman 2002:249). Ansatsen skiljer sig från den kvantitativa, då det inte är kvantifiering som eftersträvas utan jag söker mer efter beskrivningar utifrån olika personers perspektiv (Brinkmann & Kvale 2009:46). En kritik som ofta riktas mot kvalitativ forskning är att den har brister i genomsynlighet, dvs. information om hur undersökningen genomförts (Bryman 2002:271). Med anledning av detta har jag för avsikt att i detta kapitel tydligt beskriva mitt tillvägagångssätt.

5.1 Kvalitativ intervju

I den här studien, där syftet är att förstå meningen i människors berättelser och få en bild av utsattheten, är kvalitativa intervjuer en lämplig metod. Kvalitativa intervjuer beskrivs som särskilt lämpade om man just vill studera människors syn på meningen hos sina levda liv, beskriva deras upplevelser, självuppfattning och klargöra och utveckla deras eget perspektiv på sin värld (Brinkmann & Kvale 2009:133). Den form av intervju som tillämpats är ostrukturerade intervjuer, därför att de i linje med mitt öppna förhållningssätt ger intervjudeltagarna en frihet att berätta utifrån ett visst antal teman som jag har valt ut i relation till mitt syfte. Ostrukturerade intervjuer tenderar att likna ett vardagligt samtal (Bryman 2002:301).

5.2. Urval och material

När det som här gäller kvalitativa undersökningar kan man välja ut personer och organisationer utifrån föreställningen att just dessa ska kunna bidra med idéer till en teoretisk ansats (Tiby 1999:40). Men hur, blir nästa fråga. Jag har använt mig av ett bekvämlighetsurval och mer konkret en variant av detta som kallas snöbollsurval, som lämpar sig väl för kvalitativa och mer ingående analyser som denna. Det innebär att undersökaren väljer ut några individer som är relevanta för studiens syfte och använder sig sedan av dessa för att få kontakt med intervjupersoner (Hartman 2004:244 & Bryman 2002:115, 313). Eftersom jag var intresserad av att ta del av berättelser om utsatthet för hatbrott bland personer med afrikansk bakgrund tog jag kontakt med Brottsofferjourernas Riksförbund och Afrosvenskarnas Riksförbund där en ingångsperson på dessa enheter föreslog lämpliga intervjudeltagare för studien. De sökte i sin tur kontakt med personer inom organisationen som hade afrikansk bakgrund och berättade för dem om mitt syfte med studien och intervjuerna. Totalt genomfördes fem intervjuer med personer som har afrikansk bakgrund. Av dem var en kvinna och de övriga fyra var män. Åldern varierar mellan ca 20 år och 30 år. Efter att ha genomfört några av dessa

³ Marginalisering kan förstås som exkludering från viktiga områden och deltagande i det sociala livet (Perry 2008:63)

intervjuer fick jag ta del av berättelser som handlade om poliser och mer konkret, hur de upplever att de blir bemötta av poliser. Jag ville då intervjua poliser om frågor som berör detta område, dvs. bemötande och mångfald för att få sådan nyanserad och överblickbar bild som möjligt. Samtidigt ville jag få en ökad förståelse för hur polisen hanterar hatbrott och bemötandefrågor. Dessa intervjuer kan sedan sättas i relation till berättelserna från de intervjuade med afrikansk bakgrund och jag ser ett värde i att försöka placera in de tolkningar som framkommer i en samhällsvetenskaplig kontext (Bryman 2002:29). Jag tog kontakt med hatbrottsjouren och mångfaldsgruppen då jag ansåg att de var mest relevanta för mitt syfte där ingångspersoner i sin tur bistod mig med kontakter till intervjudeltagare. Personer som de kontaktat inom arbetsgruppen och som informerades om studiens och intervjuernas syfte. Detta resulterade i totalt fem intervjupersoner. Tre av de intervjuade är kvinnor och åldern varierar mellan ca 35 år och 55 år. Tre av de intervjuade är polisanställda och arbetar med mångfaldsfrågor, en av dem jobbar med hatbrott och en av dem är polis (adopterad från ett land i Afrika). Jag ställdes inför dilemmat i vilken grupp denna polis bör inkluderas. Är han en person med afrikansk bakgrund som är polis eller är han en polis med afrikansk bakgrund, eller något annat? På frågan om självidentifiering svarade intervjupersonen: *”helt vanlig svensk kille skulle jag beskriva mig som”* vilket kanske innebär att han utgör en egen grupp.

Det kan också vara av vikt att reflektera över generaliserbarhet här dvs. och om mitt resultat kan föras över till en annan miljö. Kan t.ex. mångfaldsgruppen och hatbrottsjourens syn även gälla andra enheter inom polisen? Jag har byggt min analys på stödjande belägg från teoretiska idéer som utvecklats och genom tidigare forskning för att stödja mina argument vilket talar för att de kan ge vägledning även i andra miljöer. Dock ser jag även en risk då polisen är en stor organisation där olika enheter kan ha olika åsikter om, och erfarenheter av, bemötandefrågor, hatbrott och etnicitet, vilket i sin tur kan göra att deras berättelser skiljer sig från de som presenteras i denna studie.

Materialet består till slut av två kategorier av undersökningar, dels intervjuer med personer med afrikansk bakgrund och dels med poliser. Det ger mig en möjlighet att få olika uppfattningar om den verklighet jag studerar. En typ av datatriangulering där materialet samlats in utifrån olika källor (Bryman 2002:260).

5.3 Urvalsproblematik

När det gäller urvalet av personer med afrikansk bakgrund har jag gjort ytterligare en avgränsning till att gälla personer med ursprung i Afrika söder om Sahara⁴. Detta med anledning av att hudfärgen har en speciell betydelse i denna undersökning mot bakgrund av att föreställningar om grupptillhörighet, nation och markörer som t.ex. hudfärg kan ge upphov till differentiering. En differentiering som kan

⁴ Området omfattar Väst Afrika, Öst Afrika och Syd Afrika (Kalonaityté 2007:15)

göra dem sårbara dvs. mer utsatta än andra grupper (de los Reyes & Molina 2006:293, Perry 2009:120). Den gemensamma faktorn bland dem jag intervjuat är därför den afrikanska bakgrunden och den svarta hudfärgen vilket återigen aktualiserar problematiseringen kring reproduktion. Därför vill jag poängtera att det här är ökad kunskap om upplevelser av utsatthet som eftersträvas. På grund av populationen som här studeras finns även vissa hinder när det gäller tillgänglighet och att motivera personer att delta (Tiby 1999:11, Perry 2008:18). Lyckligtvis hade jag inga större problem med detta och överlag var de flesta villiga att berätta om sina erfarenheter.

Urvalsgruppen med polisanställda inkluderar både civilanställda och poliser, dvs. personer som är utbildade till och tjänstgör som poliser. Poliser kan betraktas som eliter dvs. personer som har en maktposition i samhället vilket kan medföra svårigheter när det gäller tillträde (Brinkmann & Kvale 2009:163). Forskningsintervjun är ett specifikt professionellt samtal med en tydlig maktasymmetri mellan mig som undersökare och intervjupersonerna (Brinkmann & Kvale 2009:48). Trots intervjuens öppenhet är det samtidigt en särskild situation, där jag ska ställa frågorna. Det bör således inte förbises att dialogen inte är helt fri. När intervjudeltagarna består av personer som har en tydlig maktposition menar jag att det finns en risk för att det kan påverka intervjun och kunskapsproduktionen. Detta aktualiserar min förförståelse och min roll där kunskap om ämnet kan bidra till att skapa ordning och mening när man utför intervjuer (Brinkmann och Kvale 2009:101,108). Jag ser därför att mitt intresse för ämnet och kriminologiska studier gör att jag kunnat visa på grundlig kunskap om undersökningsämnet och på så vis vunnit respekt. Förförståelse får således betydelse (Brinkmann & Kvale 2009:163).

Ett annat problem med den typ av urval som jag har använt är att det inte är representativt för hela populationen, men behovet att generalisera resultaten inte är lika framträdande inom kvalitativ forskning (Bryman 2002:116–117). Det handlar ofta om att det finns för få undersökningspersoner för att kunna generalisera, vilket även är en kritik som kan riktas mot denna studie. Kvalitativ kunskap ses som socialt och historiskt kontextualiserade former av förståelse och handling vilket gör att det inte är en enda sann kunskap som gäller för alla platser, tider och människor som eftersträvas i denna studie (Brinkmann & Kvale 2009: 280). Men det innebär inte att frågan om generalisering i denna studie blir oviktig. Generalisering behöver inte bara handla om generalisering till en hel population eller i största allmänhet. Det kan även gälla huruvida den kunskapen som produceras kan överföras till andra miljöer eller situationer (Brinkmann & Kvale 2009:181). Frågan blir därför: hur kan jag generalisera? Analytisk generalisering innebär att man gör en väl genomtänkt bedömning om i vilken utsträckning resultatet kan ge vägledning för vad som kan ske i en annan situation. Detta kan göras genom att t.ex. ge belägg och kartlägga argument som kan göra det möjligt för läsaren att bedöma hållbarheten för generalisering (Brinkmann & Kvale 2009:182). Det är således mottagaren, i detta fall läsaren, som bedömer om mitt resultat kan generaliseras till en annan miljö. Jag har byggt

min analys på stödjande belägg från teoretiska idéer som utvecklats och genom tidigare forskning för att tydligare visa och klargöra mina argument för att göra dem applicerbara även i andra situationer.

5.4. Genomförande

Efter det att jag kontaktat Afrosvenskarnas och Brottsofferjourenas Riksförbund samt polisens hatbrottsjour och mångfaldsgrupp och fått fram mina intervjupersoner (totalt 10 stycken) tog jag kontakt med dem genom telefonsamtal och email. Jag vill även nämna här att när det gäller intervjupersonerna med afrikansk bakgrund visste inte jag eller mina kontaktpersoner före intervjun om de hade varit utsatta för brott på grund av sin bakgrund, eller förmodade bakgrund. Något som satte mina kunskaper som intervjuare i fokus och konsten att ställa följdfrågor som hänger ihop med ett aktivt lyssnande. Det kan förklaras som att jag uttrycker en öppenhet för det som yppar sig (Brinkmann & Kvale 2009:154).

Intervjuerna har utförts antingen på personens arbetsplats, dit jag har rest, eller på en neutral plats som ett café. Till intervjuerna tog jag med mig en intervjuguide där jag skissat ned några teman som fungerade som en grov skiss⁵. Jag var och är mitt eget forskningsverktyg (Brinkmann & Kvale 2009:150). Intervjuerna spelades in och längden varierade mellan ca en och två timmar. Intervjuerna har sedan transkriberats dvs. skrivits ned för att strukturera intervjusamtalet till en form som underlättar min analys (Brinkmann & Kvale 2009:196).

5.5 Forskarroll

Något som diskuterats när det gäller forskarens roll är vilken betydelse det kan ha om forskaren själv tillhör den grupp som undersöks (Tiby 1999:52–53). Min bakgrund som infödd svensk (vit) kvinna kan upplevas som problematiskt i intervjuerna med den urvalsgrupp som utgörs av personer med afrikansk bakgrund just på grund av att jag själv inte har afrikansk bakgrund. Kan jag undersöka utsattheten bland personer med afrikansk bakgrund? Att intervjua över kulturella gränser kan innebära svårigheter och missförstånd kan uppstå på grund av t.ex. kultur (Brinkmann & Kvale 2009:160–161). Svårigheter som kanske skulle minska om intervjuaren hade en gemensam kulturell förståelse med intervjupersonen. För att försöka hantera detta frågade jag mina intervjupersoner om de såg något problem i att jag gjorde denna studie och intervjun hade påverkats ifall jag haft afrikansk bakgrund. Den primära och spontana respons jag fick var att ingen av intervjupersonerna upplevde mig negativt som forskare utan snarare positivt: *”Bra att du gör studie som har svensk härkomst. Det är bra att du gör det, jag känner mig tacksam och det känns viktigt. Fler svenskar bör uppmärksamma detta. Jag blir bara glad”*.

En vanlig kritik mot intervjuer och kvalitativ forskning är att de på grund av dess

⁵ Se bilaga I och II

ostrukturerade sätt påverkas av forskarens egenskaper och att tolkningarna kommer att formars av forskaren (Bryman 2002:270). Jag är medveten om att jag som undersökare är med och påverkar den kunskap som produceras. Min roll kan således vara avgörande för dess kvalitet och jag har haft en reflexiv inställning dvs. att jag har reflekterat över det sociala förhållandet som råder mellan mig och intervjupersonerna (Brinkmann & Kvale 2009:90, 198). Ett exempel på detta är mina frågor och de teman jag valt ut inför intervjuerna. Teman som jag skapat, utifrån min förförståelse, erfarenhet och kunskap kring ämnet vilket i sin tur påverkar kunskapsproduktionen. Jag märkte också att jag, när jag gjort några intervjuer påverkades av den kunskap som skapats i dessa intervjuer och att jag senare i processen ställde vissa frågor utifrån detta. Exempelvis när jag fick kunskap om olika satsningar inom polisen blev jag nyfiken att höra hur dessa uppfattades av personer med afrikansk bakgrund. Detsamma gäller även då jag fick ta del av berättelser om hur personer med afrikansk bakgrund upplever mötet med polis. Det blev då intressant att ta med mig denna kunskap till polisintervjuerna för att se hur t.ex. bemötande- och attitydfrågor uppfattades bland poliserna som ingår i mitt urval.

Jag ser detta däremot som en fördel då jag betraktar intervjun som en process för att konstruera kunskap. Kunskapen som produceras är beroende av den sociala relationen mellan mig och intervjupersonerna (Brinkmann & Kvale 2009:32). Jag försökte därför skapa en så bekväm miljö som möjligt och jag försökte få en god kontakt med mina intervjupersoner redan innan intervjun. Jag var t.ex. med på en cafékväll på afrosvenskarnas riksförbund för att presentera mig, mitt intresse och examensarbete. Det gör också att jag positionerar mig som resenär vilket kan förstås som att jag ger mig ut på en resa med ett syfte och jag samtalar med människor. Jag står öppen för förändringar och olika tolkningar eftersom det finns ett beroende av vad som sägs, de berättelser jag får höra och vem jag möter, något som jag inte vet på förhand (Brinkmann & Kvale 2009:63–65).). Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att i slutändan är det trots allt jag, som tolkar, som transkriberar, väljer ut citat och presenterar valda delar av intervjun. Ett förhållande som ger mig viss makt där validitet och etik blir av betydelse, eftersom jag här med koppling till min kunskapssyn tolkar och tillskriver andras yttranden och mening (Brinkmann & Kvale 2009:234).

5.6 Etik

När jag formulerade mitt syfte så hade jag ett forskningskrav. Jag ville utveckla kunskapen kring mitt ämne samtidigt som det var viktigt för mig att skydda individer mot skada eller kränkningar (Vetenskapsrådet 2002:5). Det handlar om en viktig balansgång mellan intresse och etisk respekt för individens integritet (Brinkmann & Kvale 2009:32). En balansgång som jag behövt ta hänsyn till t.ex. när det gäller den polis i mitt urval som är adopterad. På grund av att han själv ser sig som svensk har jag valt att betrakta honom enligt hans självidentifiering för att visa respekt och undvika kränkning. En annan viktig aspekt berör de personer med afrikansk bakgrund som ingår i denna

studie. Mot bakgrund av den tidigare diskussionen och den centrala problematiken kring reproduktionsrisk och kategoriseringar, har jag valt att inte nämna i vilket land i Afrika dessa personer har sitt ursprung. Jag vill således inte ytterligare peka ut en eller flera grupper och jag ser det även som ett sätt att skydda individernas integritet genom att på detta sätt tydligt garantera deras anonymitet. Upplevelser av brott och utsatthet kan upplevas som känsligt och personligt vilket gjort att jag under studiens gång har försökt vara mer uppmärksam på de etiska kraven (Perry 2008:20). Jag har t.ex. själv transkriberat intervjuerna och förvarat det inspelade materialet på en säker plats. Alla intervjudeltagare informerades om syftet med intervjun och min studie och de samtyckte samt att deltagandet är frivilligt med rätten att avbryta. Vidare garanterades de anonymitet och jag förklarade att det nedskrivna materialet kommer att avidentifieras och användas för mitt examensarbete i kriminologi (Vetenskapsrådet 2002:7–14, Brinkmann & Kvale 2009:87–88).

5.7 Validitet och reliabilitet

När man tänker på validitet är det lätt att man tänker i termer av kvantitativ forskning dvs. mäter man det man avser att mäta. För denna studie som är kvalitativ, bör frågan istället vara om intervjuerna speglar det jag intresserar mig för. Det handlar om studiens giltighet dvs. om en slutsats är korrekt härledd från sitt material och om resultatet är hållbart (Brinkmann & Kvale 2009:263–267). Det innebär att hela undersökningsprocessen är viktigt och jag har därför t.ex. reflekterat över mitt syfte och frågeställning och jag har använt en metod som jag anser lämplig i relation till detta. Jag har också strävat efter att detta sedan ska hänga samman med min analys. Allt för att öka giltigheten (validiteten) i mina slutsatser och min studie.

Reliabilitet handlar om huruvida ett resultat kan reproduceras vid andra tidpunkter och av andra forskare. Här, där det finns inslag av ostrukturerade moment som är beroende av mina arbetssätt försvåras möjligheterna att replikera (Brinkmann & Kvale 2009:263, 270 & Bryman 2002:43). Det är jag som valt ut intervjupersoner och tolkat berättelser vilket i sin tur avspeglar resultatet. Det gör att det istället är mer aktuellt att belysa att reliabilitet också har en moralisk mening dvs. en pålitlig person och gör att reliabilitet går att tillämpa på kvalitativa undersökningar som denna, men i termer av pålitlighet (Brinkmann & Kvale 2009:263). Pålitligheten innebär ett granskande, och att jag som forskare visar på en tillgänglig och begriplig redogörelse av alla faser i forskningsprocessen, från första idé till resultat (Bryman 2002:260–261). Jag har därför försökt vara så tydlig som möjligt i mina redogörelser av syfte, metod och resultat som är utförligt beskrivet vilket gör att läsaren kan följa studiens olika delar och därmed ökar pålitligheten.

5.8 Meningskoncentrering

Det nedskrivna intervjumaterialet resulterade i ett omfattande textmaterial och för att möjliggöra en analys av detta har jag, i linje med min vetenskapssyn, valt att söka efter meningen i det som

intervjupersonerna berättat för att utifrån detta söka efter gemensamma mönster som kan kopplas till olika huvudteman (Brinkmann & Kvale 2009:222). Jag har tillämpat en form av meningskoncentrering vilket innebär att jag först läst igenom allt material för att få en känsla av helheten. Därefter har längre uttalanden minskats ned till några få ord eller meningar och jag koncentrerade mig mer ingående på huvudinnebörden av det som sagts. I detta skede låg fokus på vad intervjupersonerna berättat och meningen i deras berättelser så som de uttryckte sig (Brinkmann & Kvale 2009:221). Jag valde sedan ut olika uttalanden (citater) som jag tyckte var framträdande och som jag tyckte kunde kopplas till ett tema. Jag har således tematiserat uttalanden utifrån deras synvinkel men så som jag uppfattat dem (Brinkmann & Kvale 2009:222).

Vidare så har jag valt att presentera intervjupersonernas upplevelser och berättelser genom citat kopplat till de olika temana för att stärka min analys och öka trovärdigheten. Jag har utgått från de intervjuer jag utförde bland personer med afrikansk bakgrund då dessa speglar mitt primära syfte, och därför satt polisens berättelser i relation till detta i den mån jag funnit det relevant. Jag vill även nämna att de citat som presenteras är övervägande korta vilket är ett medvetet val på grund av att jag i analysen just har fokuserat på huvudinnebörden av det som sagts. Detta innebär att jag i vissa fall har minskat ned en del längre uttalanden och valt att presentera det som jag uppfattat och tolkat som meningen i uttalandet, dock är det fortfarande deras berättelser så som de uttryckte sig. Viktigt att poängtera här är också att min makt som undersökare aktualiseras, då det är jag som skapar dessa teman och väljer ut citat och uttalanden ur texterna. För dem som strävar efter en enda sann mening kan detta upplevas som ett problem men här blir detta istället ett sätt för mig, uttolkaren, att bli medskapare till de tolkade meningarna då hermeneutiken tillåter flera tolkningar av samma text (Brinkmann & Kvale 2009: 217,227).

Totalt skapade jag fem huvudteman som presenteras nedan och som utgör grunden för min analys. Det första temat är *i vardagen*, där hatbrott och rasistiskt brottslighet diskuteras och exemplifieras som en del av dessa personers vardag och verklighet. Nästa tema berör *livskvalitet* där det centrala är konsekvenserna som hatbrott kan medföra, något som personerna bär med sig genom livet. Det tredje temat handlar om *"de andra"* där en ständig känsla av att känna sig annorlunda i det svenska samhället visade sig. Diskussionen om vad och vilka som utgör normen blir även aktuell. Det fjärde temat berör om mötet med polisen och *"att alltid känna sig misstänkt"*, där oron att drabbas av polisens uppmärksamhet visat sig. Där blir det också relevant med en diskussion om stereotyper, rollblandning och kön samt dess betydelse. Det sista temat handlar om *(o)kunskap och fördomar*. Hur man kan hantera och motverka fördomar samt förtroende diskuteras utifrån intervjupersonernas perspektiv och berör även rättsväsendets och polisen. Dessa teman kommer i sin tur att diskuteras och analyseras utifrån de teoretiska idéerna och den tidigare forskningen som presenterats tidigare.

6. Resultat och analys

6.1 I vardagen

När jag läste igenom intervjuerna och försökte tolka meningen i berättelserna jag tagit del av var det slående att rasistisk brottslighet och trakasserier samt rasistiskt språkbruk är normativa inslag hos de personer med afrikansk bakgrund som intervjuades. Det primära var att det var en del i deras vardag och verklighet. De lever med den vardagliga vetskapen om att de riskerar att utsättas för hatbrott som de upplever det, mycket på grund av hudfärgen och den afrikanska bakgrunden: *”Ibland när man är ute så hör man någon som skriker ’jävla neger’. Det får man höra, det är ganska vanligt”*. Ett förhållande som kan förklaras med rasifiering som just handlar om egenskaper och kategoriseringar som tillskrivs individer och som gör rangordningen mellan människor ett vardagligt inslag i sociala relationer: *”Det är klart det händer, ord och så, folk har sagt saker. Jag tror det händer alla som har annan etnicitet än svensk”*. Att utsatthet för kränkningar och hatbrott har visat sig vara ett vardagligt inslag stöds även av annan forskning som visat att utsatthet för brott är koncentrerade till vissa offer, däribland offer för rasistiska brott (Lindgren 2004a:296). Det går också att återkoppla till Tiby som fann att mer än hälften av de utsatta i hennes undersökning var upprepat utsatta (Tiby 1999:129). Citaten visar också på hur personer utsätts i sin hemmiljö: *”Jag cyklade hem och tappade fotbollen. Då hotade min granne: Ska jag sparka dig i arslet ’neger’? Sådant får man höra ofta, inte direkta fysiska attack men orden, de känns också”*. Platser som man befinner sig på till vardags vilket gör att de i sin tur kan bli svåra att undvika. Det kan vara så att ord och handlingar ofta sker omedvetet och därmed är rotade i det för givet tagna (de los Reyes & Molina 2006:313). En tolkning som i sin tur innebär att kontexten får betydelse, att rasismen blivit så inbäddad i samhället sedan en lång tid tillbaka vilket har gjort det till ett ”naturligt” tillstånd (Perry 2008:83).

Normaliteten speglar också ett förhållande som antyder en acceptans av att diskriminera individer vilket går att ansluta till begreppet microaggressions som tidigare nämnts, för att beskriva olika typer av rasistiska angrepp, fysiska, verbala och icke verbala. En form av nedvärdering som ofta utövas mot svarta. Det innebär just det vardagliga som påminner minoriteter om deras plats i samhället, något som ofta inkluderar olika typer av diskriminering: *”Folk ser ned på en bara på grund av hudfärgen, för hur man ser ut. Ibland är attityden: Vad gör du här? Och man fick mycket blickar. Ibland förstår jag inte varför folk tittar, men så kollar jag på min hand och då fattar jag att det är för att jag är svart”*. En tolkning här, kan därför vara att de ord och blickar som intervjupersonerna berättar om, är ett sätt för ”förövaren” att visa sin överordning. En form av vardagsdiskriminering som utövas mot människor genom sina värderingar och genom att tydligt markera olikheter mellan människor. Nedvärderingen blir ett instrument för att skapa olikheter och kanske även bekräfta (svensk) överlägsenhet (Perry 2001:66 & de los Reyes & Wingborg 2002:11).

Det kan innebära införlivade uppfattningar om hur samhället ska se ut, och om föreställningar är så djupt rotade finns risken att de framstår som självklara uttryckssätt som kränker individer med afrikansk bakgrund (Kalonaityté 2007:10). Dagliga aktiviteter som påminner minoritetsgrupper om deras plats i samhället, inkluderar människors dagliga hänsynslösa beteenden, användandet av språk och hot mot dem som kan sägas befinna sig på fel plats, de som går över gränsen, ”de andra” (Perry 2008:76).

6.1.1 Motiven

Berättelser om vilka som kan tänkas ligga bakom hatbrotten och förklaringar till utsatthet framträdde i intervjuerna. Det fanns en uppfattning om att: *”det är bara idioter och de finns överallt”* eller *”vilsna idioter som är hjärntvättade”*. En individ som är motiverad av hat vilket kan kopplas till den diskussion Tiby för om homofobi, som tidigare beskrivits som gärningspersonernas förmodade hat mot grupper. En förklaring till utsattheten skulle då ligga i en djupliggande rädsla för dessa individer (Tiby 1999:217). En ”afrofobi” dvs. en rädsla för det främmande, det svarta och för ”afrikaner”. ”Dem” som inte är som ”vi” eller som Perry uttrycker det: “conform to the standards set by the white majority or risk it's wrath” (Perry 2001:5). Dock finns det flera tolkningar och samtidigt som gärningspersoner framställs som ”idioter” ses det också som något som är accepterat: *”man blir rädd och tänker att det här är accepterat”*. En berättelse handlar om hur en kvinna från med afrikansk bakgrund var på väg hem och ett gäng nazister befann sig på tåget. När hon skulle kliva av kom de fram och knuffade dem i sällskapet som var svarta, en efter en. Kvinnan blev frustrerad och förbannad men kanske mest på omgivningen: *”alla andra som hade ljus hår bara satt där, ingen brydde sig, de kunde sagt något eller gjort något men folk tittade ned”*. Omgivningens outtalade acceptans för olika former av kränkningar (de los Reyes & Wingborg 2002:60). En reflektion över denna acceptans som citatet exemplifierar är här huruvida de personer som begår hatmotiverade handlingar har tysta majoritetens stöd vilket kan öppna upp för förklaringar som sträcker sig utöver individnivå. Fobibegreppet kan således individualisera problematiken när det istället rör sig om något mer, ett problem på samhällsnivå (Tiby 1999:218).

Förtrycket av individer kan även ses som strukturerat då förekomsten av diskriminering inte enbart är en fråga om isolerade händelser (de los Reyes & Wingborg 2002:76). En tolkning som innebär att de individuella handlingarna istället bidrar till att skapa och reproducera de rasistiska strukturerna (Kalonaityté 2007:13). Negativa inställningar mot vissa grupper kan hänföras till att vissa anses bryta mot rådande normer i samhället. Vilka som bestämmer detta handlar om makt. Jag menar att makt skapas i interaktionen mellan människor men att makten koncentreras till den dominerande normen där en ”svenskhet” kan utgöra normen. Det är denna norm som bestämmer ordningen och vad som är acceptabelt och inte. Här finns även tydliga kopplingar till hatbrott som

kan förstås utifrån att de som kliver utanför normen straffas. Vidare är makt en process där tillträde till olika arenor och auktoritet nekas de som samhället markerat som "de andra" (Perry 2001:50). Hatbrott spelar således en roll i att definiera vad som är accepterat. Har det blivit så vanligt att det har blivit accepterat? En av poliserna berättar: *"En del säger, men här finns det ju inga hatbrott, och vad beror det på då?"*. Berättelsen handlar om att det är så pass vanligt och att det är därför det inte märks. En uppfattning som speglar att rasistiskt våld och trakasserier är vanligt snarare än extraordinärt (Perry 2008:80).

6.2 Livskvalitet

Berättelserna handlade också om livskvalitet eller levnadssätt. Det blev tydligt att det finns en nästan konstant oro för att utsättas för hatbrott: *"Jag är inte rädd men man har ju vissa dagar, jag är inte rädd men man måste vara försiktig"* Perry menar att det vi ofta associerar till hatbrott är incidenter snarare än brott, brott som inte ses som så allvarliga men det gör inte att det blir mindre viktigt. Upprepade fall av rasistiska trakasserier och kränkningar har visat sig vara vardagliga företeelser vilket kan innebära allvarliga konsekvenser för individen (Perry 2008:77). Hatbrott är inte bara en enskild isolerad händelse som bara inträffar en gång och aldrig påverkar igen: *Jag blir rädd när jag ser en vit man med rakat huvud. Jag blir väldigt obekvämt, och jag vänder hellre. Jag blir alltid rädd när jag ser en vit man som inte har hår, jag är alltid extra vaksam"*. Det finns en oro kvar, för att i närhet av "icke svarta" kan man vara sårbar (Perry 2008:80). Att känna en rädsla för vita män eller ett behov av att vara försiktig som citaten ovan illustrerar menar jag, går att tolka som att det blivit en del i deras verklighet. Det har blivit en norm i deras liv, något som de har fått lära sig att anpassa sig till och leva med: *"Jag undviker ofta platser och man lär sig att leva med det att vara försiktig. Det är jag alltid"*. Förhållanden som för dessa personer blir vardagliga men som kan ses som sällsynta för andra.

Det leder också till ett behov av att undvika platser som kanske andra inte har problem med att besöka: *"jag undviker en del stället om man säger så, så känner jag men vill inte gå runt och tänka på det då blir man själv rasistisk"*. De som inte accepteras som norm kan också anses vara mindre värda utifrån den rangordning som rasifiering ger upphov till (de los Reyes & Molina 2006:303). En tolkning här är intervjupersonernas beteende och den livsstil som innebär att undvika platser och vara försiktig talar för att utsattheten, förtrycket och trakasserier påverkar. Detta kan även leda till ett begränsat handlingsutrymme. Att individer som missgynnas blir inskränkta medan utrymmet för de privilegierade grupperna blir oproportionerligt stort och taget för givet (Kalonaityté 2007:11). Perry beskriver detta förhållande som en rutin av förtryck och att de lever med en konstant rädsla, något som är inbäddat i deras liv och livserfarenheter, samt att det har blivit en del i deras existens och deras liv (Perry 2008:82). *"Jag undviker vissa platser kan man säga, jag brukar inte gå*

ut t.ex. *Jag undviker utelivet*". Livsstilen förändras till viss del och de får (ofrivilligt) anpassa sig efter nya rutiner och platser. En ojämlikhet som kan vara oföränderlig (de los Reyes & Wingborg 2002:10).

Det talas om ojämlika förhållanden vilket även visats sig få en segregerings effekt: *"jag känner mig säkrare i förorten än inne i staden. Ingen kollar snett i förorten eftersom alla har olika påbrå där"*. Genom våld, blickar och trakasserier, påminns individer således om att det finns platser där de inte är välkomna (Perry 2008:104). Det gör i sin tur att deras möjligheter att integrera med andra (vita) människor begränsas: *Man upplever att man blir utsatt och en annan invandrarperson har lättare att integrera än vad jag har på grund av att han är ljusare*". Ett citat som belyser sårbarheten hos personer med afrikansk bakgrund och där skillnader mellan etniska grupper och rangordning blir tydlig. Detta kan få konsekvenser som leder till en otrygghet och att man väljer att t.ex. stanna i förorten om det känns säkrare (Perry 2008:106). Segregering kan därför förstås utifrån en rasifieringsprocess där rangordning sker efter en ideologi samhället har format (de los Reyes & Wingborg 2002:68).

Sårbarheten hos offer för rasistiska brott identifieras av t.ex. Lindgren då brottet ses som en dubbel oförrätt då individer utsätts för hat och, en kriminell handling. Konsekvenserna som brottet medför kan således bli värre av vetskapen om att man kan ha blivit attackerad på grund av vem man är, hur man ser ut eller vilken grupp man tillhör (Lindgren 2004b:22). För att exemplifiera: *"jag hade jag inte tänkt på att en vanlig person skulle hata mig för den jag är, klädstil eller vad det nu kan vara. Det var konstigt, och enligt mig själv är jag välutbildad och kände mig som vilken svensk medborgare som helst"*. Igen går det att urskilja hur hatbrott i denna kontext blir till ett sätt att påminna individer om deras plats i samhället. Med koppling till vardagsrasismen speglar förhållandet även en närvaro av en acceptans, vilket istället kan medföra en trippel oförrätt; förövarens hat, brottet, och omgivningens acceptans (de los Reyes & Wingborg 2002:60).

6.3 "De andra"

"Vi flyttade till Stockholm och jag började klass nio. Man visste att man vara annorlunda". Citatet ringar in en känsla av utanförskap dvs. att inte tillhöra normen i ett samhälle. Det handlar om "svart" identitet och medvetenhet om att vara annorlunda, något som kan skapas genom kontakt med majoritetssamhället (Kalonaityté 2007:17). Erfarenheter av att "vara svart" började redan i tidig ålder: *"I min skola på 100 elever var jag den enda färgade. Man var annorlunda och jag fick inte respekt av andra. Alla i klassen hatade mig"*. Det kan vara en kombination av rasistiska själsord och uteslutning från vardagsaktiviteter (t.ex. i skolan), som markerar personernas upptäckt om deras position gentemot andra. Det handlar om en separation mellan oss och dem där "dem" betraktas som fientliga på grund av sin bakgrund eller hudfärg. Erfarenhet som genomsyrar alla formella och

informella sammanhang (Kalonaityté 2007:18–19). En tolkning som innebär att individer känner sig annorlunda kanske först i mötet med andra: *”Man märker själv och blir ofta påmind om att man är annorlunda och att man är minoritet. Det är inget som försvinner utan jag försöker tränga bort det istället”*. Finns svarta och vita? Det kan vara värt att fundera över meningen med att gruppera in individer enligt dessa identitetspositioner då jag vill konstatera att det inte bara finns en svart eller en grupp svarta. Med koppling till intersektionalitet bör man även reflektera kring hur andra faktorer som kön och klass skapar en särskild plats för dessa individer i samhällets maktordning.

Identitetskonstruktion kan även kopplas till rasifiering och kategoriseringen av människor där ”raser” oavsett om de finns eller inte kan förstås som sociala konstruktioner eller föreställda olikheter (de los Reyes & Molina 2006:294–296). Det är uttryck för motsatsförhållanden där en grupp skapas i relation till något. De är missgynnade, de är dem som inte är vita och därför stigmatiseras som ”de andra” som hamnar utanför samhällets ramar. De ses inte bara som annorlunda utan också som underordnade (Perry 2001:47–49). Strukturer av förtryck kan med anledning av detta kanske fungera just genom sådana goda och onda dikotomier.

Anpassning är en annan central aspekt och berättelserna präglades av en önskan att ta sig ur rollen som ”den andre”: *”Man vill inte visa att man är annorlunda, istället för att konfrontera, så förhåller man sig till majoriteten och man försöker assimilera sig, jag menar, man vill försvenska sig själva för att passa in i samhället”*. “Svenskhet” utgör här en form av mått mot vilka andra grupper i samhället mäts. Som tidigare nämnt framstår normen som det normala och självklara vilket i sin tur kan bidra till att skapa och reproducera kriterier för social tillhörighet (de los Reyes & Wingborg 2002:11). Det finns således ett behov av att försvenskas: *“Folk har blivit så påverkade av samhället. Om du bryter mot normen t.ex. blir du inte lika accepterad. Därför försöker man föra sig som etniska svenskar och man förnekar sitt ursprung och vill vara svensk. Man vill klassa sig som majoritetssamhället och har en ständig strävan efter att bli accepterad. När det är press på dem, är det som att när eller om man blivit utsatt för hatbrott så förnekar man”*. Det tycks finnas en vilja att förneka och förtränga utsatthet därför att de inte vill sticka ut och de kanske inte ser sig själva som annorlunda. Att tolka utanförskap och särbehandling som en effekt av diskriminering blir därför kanske inte självklart för dessa personer. Ett förhållande som även skulle kunna vara en av flera förklaringar till varför skillnaden mellan faktisk och anmäld brottslighet, det så kallade mörkertalet⁶, är så stort vid hatbrott (Brå 2010:22). Citaten antyder också en hög tolerans faktor dvs. att man är beredd att acceptera olika grader av diskriminering och kanske även olika typer av hatbrott (de los Reyes & Wingborg 2002:59). Vidare så brukar diskriminering och rasism ofta förknippas med individers egenskaper: *”Jag skulle till varje pris få håret rakt för jag tänkte att jag måste smälta in*

⁶ Så kallat mörkertal därför att det är dolt. Hur stort det är, om det finns och vad det är, är därför inte självklart.

och jag ville verkligen det. Jag ville inte utmärkas på grund av mitt hår". Särbehandling eller diskriminering där kategoriseringar baseras på utseende som hår och hudfärg, utgör centrala markörer. Det kan tolkas som att det är dessa faktorer som påverkar diskriminering och särbehandling snarare än faktiska olikheter (de los Reyes & Wingborg 2002:11). Ett förhållande som dock kan, och bör problematiseras genom att återkoppla till den studie som genomförts av Sarnecki m.fl. där skillnader i familjeförhållanden och levnadsstandard betonas framför kultur, utseende och bakgrund. Förnekandet kan dessutom ses som att stigmatisering förknippas med rollen som diskriminerad. Att erkänna detta kan därför ses som skamligt och individer vill, som uttrycks i citatet, inte utmärka sig (de los Reyes & Wingborg 2002:60). Mot bakgrund av detta kan det även upplevas som ett resultat av egna brister: *"Vad är det för fel? Är jag okammad, sitter något fel, mina kläder? Jag ser mig som alla andra, vad är det för fel på mig? så känns det ibland"*. En berättelse som kan tyda på att det finns en underförstådd acceptans av diskriminerande mekanismer som kan göra att man tar till sig rollen som "den andra".

6.4 "Att alltid känna sig misstänkt"

En berättelse från en av intervjuerna med en man ur den afrikanska urvalsgruppen handlade om hur han en helt vanlig dag satt på tåget på väg hem, då polisen plötsligt dök upp i full kravallutrustning. De kom fram till honom och pratade engelska, något som han menar är typiskt för polisen, att de tror "afrikaner" inte kan svenska: *"Vi blev visiterade inför hela tåget och den enda förklaringen vi fick var att det hänt något i stan där svarta killar bråkade med varandra. Jag blev så chockad. Jag ville inte bli trakasserad och kränkt inför hela tåget, det var jätte jobbigt"*. Han vara bara 15 år: *"Det känns som, inte våldtagen men nästan, våldtagen i hjärnan. Var är min rätt tänker jag. Mina mänskliga rättigheter blev stampade"*.

Berättelser av att känna sig misstänkt var framträdande i intervjuerna. Berättelser om kränkningar. De har ofta varit med om misstänkliggörande och andra, mer allvarliga kränkningar som citatet ovan är exempel på, av personer som förväntas skydda allmänheten - polisen. Som tidigare diskuterats menar Granér att polisen ofta ser personer med utländsk bakgrund som förövare och provocerande, inte brottsoffer. Detta har en tydlig koppling till rollblandning och problematiken i att se antingen eller, ett offer eller en förövare. Citatet ovan illustrerar en övergång från förövare till offer. En förmodad gärningsperson som blir brutalt stoppad av polisen, en person som känner sig som ett offer: *"våldtagen i hjärnan"*. Rollblandning innebär att en person kan vara både och, vilket här innebär att en (presumtiv) gärningsperson även kan vara ett offer, ett offer för polisens agerande: *"Händer det något så vet jag att det är mig de griper för att jag är svart. Det har hänt mig och mina bröder, det händer hela tiden. Det finns ett svart ideal där svarta är gärningsmän och bråkstakar"*. En mytbildning om att svarta män är gärningsmän som gör att de inte längre är idealiska offer och

betraktas dem endast som gärningsmän syns de inte som offer. Dikotomin mellan ett oskyldigt offer och skyldig gärningsperson bör därför ifrågasättas. Kopplingarna mellan att begå brott och utsättas för brott kan i sin tur kopplas till hämnd (Tiby 2011:11–12). Utför polisen dessa kontroller på grund av att andra afrikanska eller svarta män begått brott?

Tidigare forskning har belyst att stereotypa föreställningar är en del av polisens praktiska arbete, där rutiner för att kategorisera individer används utifrån, exempelvis hudfärg. Detta gör personer med utländsk (afrikansk) bakgrund till en grupp som riskerar att i oproportionerlig utsträckning bli föremål för polisens uppmärksamhet (Granér 2004: 229-230). Det görs en åtskillnad mellan olika etniska grupper där hudfärgen får betydelse vilket gör rasifiering till ett vardagligt inslag i polisens arbete. En process som uppstår och där föreställningar om individer riskerar att produceras och reproduceras genom polisens agerande och attityder. Det skapas en idé om hur individer/grupper är, betar sig eller förväntas vara: *”När en svart har gjort ett brott blir alla som är svarta i det området misstänkta och kollas”*. Förhållandet visade sig också ha en genusdimension eftersom dessa berättelser koncentrerades till männen. En tolkning där den tydligaste skillnaden mellan grupperingar kan ligga i genus, där svarta män, ofta förknippas med kriminalitet och ses som provocerande (Perry 2001-64-66). Det handlar här om intersektionalitet dvs. hur erfarenheter av rasism parallellt med kön formar en identitet (Kalonaityté 2007:18–19).

En attityd som även speglar arbetsmetoder inom polisen: *”När man ska stoppa någon, tänker jag att det kanske är en till som är som den förra, det känns helt naturligt för mig att agera på det sättet”*. Accepterar polisen dessa stereotyper och vem ska polisen skydda? Jag väljer att koppla till Granérs diskussion om grupperingar där det primära är att framhäva den egna gruppen och det är den som ska skyddas. Att dela in i grupper kan dock ses som ett problem då en effekt är att ingen grupp är lika bra som polisen, vilket skapar en medveten gräns mellan ”oss” och ”dem” (Granér 2004: 227-228). Kategorisering av detta slag hamnar således i konflikt med allas lika värde och det innebär således en risk för att grupper kan stötas ut. Ett intressant förhållande här är också att polisen är en organisation som består av ett stort antal män. I hela Sverige är 61 procent män, och endast 6,8 procent (totalt sett) har utländsk bakgrund (Polisen 2010). Detta innebär att majoriteten av männen är etniskt svenska. Vidare så är polisen en organisation som präglas av gemenskap, en yrkeskultur som har identifierats av både Granér, Nilsson och Westin. En yrkeskultur där polisen identifierar sig med ”Svenssons”, och som tidigare diskuteras har inslag av negativa attityder mot personer med utländsk bakgrund (Westin & Nilsson 2009:39–41). En tolkning är här att det inte handlar om enskilda poliser utan att det istället handlar om hur kulturen påverkar förhållningssättet mot personer med afrikansk bakgrund. Det är således strukturellt betingat och kan ligga bakom upplevelser av att ständigt känna sig misstänkt, vilket innebär att personer med (afrikansk) utländsk bakgrund riskerar att stötas ut. En form av maktstruktur som skapar över- och underordning genom att markera och - eller kategorisera

individer.

Ytterligare en intressant aspekt är (ras) profilering, som kan beskrivas som ett effektivt sätt att hålla ”de andra” på sin plats: *”Jag och min kompis såg ut som att vi passade i polisens profil” och ”han som rånade banken var svart eller mulat, då tog de in mig på förhör, de tyckte väl att jag liknade honom”*. Detta visar på en koppling till andra aktörer än de som är närvarande. De angripna ses som representanter för ”afrikaner” som i sin tur är kopplade till kriminalitet. Polisen kan ha svårt att skilja på folk med utländsk bakgrund då de tycker att de liknar varandra vilket ibland reducerar identifikationsgrunden till hudfärg. Risken finns då att hela gruppen kontrolleras istället (Granér 2004:243). Att polisen arbetar efter profilering visade sig även i mina intervjuer med poliser: *”De flesta jag ingripit mot för narkotika har haft utländsk bakgrund. Det är mot bakgrund av den kunskapen som jag måste jobba. Stoppar jag tillräckligt många enligt den profilbilden jag jobbar efter och den skulle visa fel, då får jag ju ändra på den på något sätt, men så länge den funkar då tycker inte jag att man ska ta illa vid sig på grund av det eller känna sig speciellt utsatt. Det kanske är tråkigt att man ser kriminell ut men om man inte är det så är väl det jätte bra och då är det inte så mycket att bråka om”*. Dessa arbetsmetoder menar jag, kan innebära att om man t.ex. bara stoppar personer med utländsk bakgrund, är det också den typen av brottslingar man hittar. En intressant aspekt i relation till ”invandrades” överrepresentation i brottsstatistiken.

En annan konsekvens av detta kan bli att man inte anmäler hatbrott till polisen om individer uppfattar polisen som rasistisk och orättvis. Det är inte dem man vänder sig till för hjälp: *”Jag har inte så mycket förtroende för jag har upplevt rasistiska och negativa attityder hos polisen”* Förhållandet mellan minoritetsgrupper och polisen har historiskt sett präglats av konflikt och spänning (Perry 2008:98). Ett förhållande som kan tolkas gälla även för de personer med afrikansk bakgrund som ingår i denna undersökning: *” Jag känner ingen tillit till polisen efter att de varit rasistiska mot mig. Ingen tillit alls”*. Polisen är beroende av tips och iakttagelser från allmänheten och det brottsbekämpande arbetet blir i sin tur lidande om allmänhetens förtroende sviktar (Westin & Nilsson 2009:43–44).

6.5 (O)kunskap och fördomar

De berättelser som handlade om rättsväsendet och framförallt polisen bland de personer med afrikansk bakgrund som intervjuades, präglades av en uppfattning om att polisen ingriper när en individ har gjort fel, snarare än av vad polisen gör för att förhindra brott. Brottsförebyggande Rådet genomförde en utvärdering 2002 som visade att utbildning om attityder och bemötande har varit sällsynt inom polisen och ett ökat medvetande om hatbrott poängterades. Polisen är en av de myndigheter som anses ha störst möjlighet att vidta åtgärder som kan få effekt på utvecklingen av hatbrott (Brå 2002:6-9). Det handlar om rättsväsendets (o)kunskap om olika grupper av människor,

deras livssituation och kultur. Ett förhållande som visade sig vara viktigt bland personerna med afrikansk bakgrund: *"Kunskap är jätte viktigt. Ju mer kunskap polisen har desto bättre blir det, och då ökar ju deras förståelse för vissa beteenden och för hur vissa människor beter sig"*. Polisen försöker göra något och sedan 2004 har man riktat flera satsningar mot mångfaldsfrågor dvs. att allas lika värde ska respekteras och att alla ska bemötas utifrån detta oavsett bakgrund (Rikspolisstyrelsen 2010:7). Just nu driver polisen ett projekt som heter "poliser och ungdomar i det mångkulturella samhället" som handlar om attityd och bemötande frågor, kultur och etnicitet där en polisintervju belyste: *"Man har väl fokuserat mer på vissa etniska grupper idag, skapat ett integrerat synsätt på 'dom', för det kanske är grupper idag som lättare blir stigmatiserade. Så just den här utbildningen har ju sånt fokus. Samhället skapar sådana här stickspår ibland. Det gäller hela tiden att hänga med på vad det är för nya grupperingar"*. Medvetenhet och kunskap om hur hatbrott påverkar personer med utländsk (afrikansk) bakgrund, och försiktighet för kulturella behov kan göra deras arbete mer effektivt (Perry 2008:127). Dock finns det också en problematik i detta förhållande utifrån den tolkningen att den etniska ordningen inte ifrågasätts. Man bygger vidare på redan existerande grupperingar som citatet ovan indikerar. Det är "de andra" man ska lära sig mer om och få mer kunskap.

Satsningar inom polisen handlar således till viss del om kultur där ett intressant förhållande visade sig i mina intervjuer med personer med afrikansk bakgrund: *"Det är inte kunskap det handlar om, polisen är inga kulturvetare. En polis ska vara polis. Att inte döma handlar inte om kultur det är sättet de jobbar på"*. Ett sätt där det ofta sker en uppdelning mellan offer och gärningsperson trots att det som konstaterats i diskussionen om rollblandning, kan vara samma person (Heber 2008:3). De personer jag intervjuade med afrikansk bakgrund använder sig ofta av ord som *"vi är alla människor"* där en uppfattning är att: *"för att förbättra bör man istället sluta att döma en människa på grund av utseendet, kolla upp först vad han har gjort eller inte gjort"*. Det kan då innebära att hur mycket man en lär sig om individer, deras kulturer och levnadssätt så spelar kategoriseringen fortfarande en roll. Det handlar om fördomar och fördomar som behövs brytas vilket polisen berättade att de arbetar med: *"Det handlar helt enkelt om att hitta en plattform att i oskarpt läge mötas och lära känna varandra. Alla har fördomar om poliser. Och poliser har självklart som alla människor fördomar om vissa människor"*. Kunosson belyser detta förhållande i sin rapport som just belyser okunskap och där en åtgärd som föreslås handlar om att polisen borde träffa människor i deras egna miljöer för att få en förståelse för deras vardag. En förståelse där målet är ett bättre bemötande och attityder (Kunosson 2007:33).

För att kunna förbättra attityd- och bemötandeproblem är ett annat förslag att chefer på alla nivåer inom polisen tydligt klargör att rasistiskt beteende inte accepteras. Något som man menar är på gång, en så kallad nolltolerans för rasism. Den inriktning som organisationen således väljer att

betona färgar av sig på den polisiära kulturen (Westin & Nilsson 2009:45–46). Man måste således börja högst upp i hierarkin vilket är en uppfattning som får stöd i en av polisintervjuerna: *”Jag tror att vissa, även äldre ledningsgrupper och de som faktiskt bestämmer sitter med fördomar. Man behöver liksom inte se problemet, när man inte har någon siffra på det”*. Utifrån den teoretiska utgångspunkten som kretsar kring rasism, kan det också vara viktigt att erkänna och få ökad kunskap om att det inte är isolerade företeelser utan mer ett system av förtryck (de los Reyes & Wingborg 2002:76).

I relation till det lägre förtroendet för rättsväsendet bland personer med utländsk bakgrund som diskuterats lyftes en annan intressant aspekt fram. Intervjupersonerna med afrikansk bakgrund betonade primärt att: *”Poliser med afrikansk bakgrund skulle öka förtroende för polisen, det skulle vara positivt. Jag skulle självklart lyssna mer på en polis med afrikansk bakgrund, de vet min kultur”*. En aspekt som får stöd i intervjuerna med poliserna som just nu har en satsning på att rekrytera personal med utomnordisk bakgrund där en intervju handlade om detta projekt – SPIRA. Intervjun handlade om att det i Sverige endast finns 4,6 procent som har utomnordisk bakgrund inom polisen. Poliser som kan spegla samhället de bor i kan skapa en trygghet och resultera i att polisen blir mer medveten om speciella problem i samhället (Perry 2008:131). Projektet betonar: *”Vi vill anställa fler med utomnordisk bakgrund för att öka förståelsen för olika kulturer, för att minska fördomar och bemötandeproblem. Alla människor har rätt till en polis!”*. En satsning som i ljuset av det lägre förtroendet för rättsväsendet bland personer med utländsk bakgrund kan få betydelse. Ett ökat förtroende kan leda till fler anmälningar och ett ökat medvetande om utsatthet och utbredning av hatbrott kan i sin tur kan leda till mer effektiva åtgärder. Det finns dock inga garantier för att det skulle bli bättre. Minoriteter inom polisen kan behandla medlemmar av den egna gruppen med samma fientliga attityder som deras (vita) kollegor (Perry 2008:131). En identifiering med yrkeskulturen. Ett tema som berördes i en av polisintervjuerna: *”Jag har inte förstått det där med att man ska känna mer samhörighet till någon bara på grund av samma hudfärg”*. Det kan således bli relevant att fundera över hur stark kulturen är. Identifierar man sig med den oavsett bakgrund?

7. Avslutande diskussion

Sammanfattningsvis visar resultatet av min studie att hatbrott är ett normativt inslag i vardagen för de personer med afrikansk bakgrund som ingått i denna studie. Det är något som har blivit en del i deras liv, en norm. Hatbrottens normativa karaktär speglas också i utsatthetens konsekvenser. Ett behov av att undvika vissa platser och en försiktighet och vaksamhet som tyder på en oro och en rädsla för att bli offer för hat har synliggjorts. Det är ord och handlingar som kan ske omedvetet och kan därför ses som rotade i det som tas för givet. En acceptans som gör att uppfattningar om individer och föreställningar blir till självklara inslag i människors vardag. Dessa självklara

uppfattningar präglas också i de berättelser som handlar om motiven och gärningspersonerna. Är det individer som hyser en afrofobi eller är det en form av "svenskhets" som utgör en norm mot vilka andra mäts, och som kan förklara utsattheten? Det är ett förhållande som kan vara intressant att undersöka mer i framtiden för att på bästa sätt kunna rikta effektiva åtgärder mot hatbrottsligheten.

Den vardagliga karaktären av kränkningar, acceptansen och oron för att möta andra och för att bryta mot normen, menar jag tyder på att det handlar om mer än bara isolerade händelser. Detta antyder att det handlar om ett problem bortom individen, ett problem på samhällsnivå där de individuella handlingarna snarare ingår i en struktur där rasism och kränkningar är närvarande.

Berättelserna präglades också av en känsla av utanförskap. "De andra" en position som skapas i interaktion med andra, med majoritetssamhället. Detta förhållande handlar om olika grupperingar och dikotomier som "vi" och "dom". Grupperingar som präglas av över- och underordning där strukturer av förtryck kan förstås just genom dessa goda och onda dikotomier där "de andra" missgynnas och exkluderas.

Andra grupperingar har också synliggjorts i resultatet, t.ex. "offer" och "gärningsperson". Att ständigt känna sig misstänkt av polis var framträdande i intervjuerna, där männen med afrikansk bakgrund i studien känner sig utsatta för polisens misstänkliggörande. De känner att de kontrolleras för att de passar in i den bild som samhället har skapat. En bild som utgörs av stereotypa föreställningar om svarta män som kriminella, farliga och provocerande. Här vill jag återkoppla till en fråga jag ställt tidigare: Finns det en risk för att rättsväsendet producerar offer genom okunskap och misstag? Forskning och citat har presenterats som betonar att polisen kategoriserar in individer i grupper, ofta på grund av yttre faktorer och etnicitet. Metoder som kan få konsekvenser för individen. Det har även visat sig att dessa män kontrolleras på grund av vad andra har gjort vilket kan vara ett resultat av okunskap om kulturella olikheter och levnadssätt som polisen nu jobbar med att förbättra. Resultatet visar även på en önskan bland dessa personer att inte döma en individ på grund av utseende utan på grund av vad han eller hon gjort. Att se till omständigheterna snarare än individen. Genom att förenkla bilden av gärningspersoner och se svarta män enligt dessa stereotyper riskerar de som resultatet har påvisat, att istället bli offer för polisens misstag och okunskap. Vad som för polisen uppfattas mer som en rutinhändelse kan således vara en upplevelse för den drabbade som väcker starka känslor.

Avslutningsvis så har jag en förhoppning om att denna studie kan tillföra en ny dimension på hatbrottsligheten och utsattheten. En dimension som ger ökad förståelse om upplevelser och erfarenheter av utsatthet för hatbrott bland personer med afrikansk bakgrund.

8. Litteraturförteckning

Brinkmann, Svend & Kvale, Steinar (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund.

Studentlitteratur

Brottsoffermyndigheten (2007). Brottsoffermyndighetens nyhetsbrev, Nummer 2 – 2007. Umeå

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Brå (2002). *Hatbrott: en uppföljning av rättsväsendets insatser*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Brå (2008). *Diskriminering i rättsprocessen: om missgynnande av personer med utländsk bakgrund*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Brå (2010). *Hatbrott 2009: statistik över polisanmälningar där det i motivbilden ingår etnisk bakgrund, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Brå (2011). *NTU 2010: om utsatthet, trygghet och förtroende*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Christie, Nils (2001). Det idealiska offret. I: Åkerström, M & Sahlin, I. (red), *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur (15 s.)

de los Reyes, Paulina & Wingborg, Mats (2002). *Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige: en kunskapsöversikt*. Norrköping: Integrationsverket

de los Reyes, Paulina (2004). Kulturella stereotypier och våldsoffrens utsatthet. I: Björkman, Jenny, Lindgren, Magnus, Pettersson, Karl-Åke & Hägglund, Bo (2004). *Utsatta och sårbara brottsoffer*. 1. uppl. Stockholm: Jure

de los Reyes, Paulina & Molina, Irene (2006). Kalla mörkret natt! I: De los Reyes, Paulina, Molina Irene & Mulinari, Diana (red.) (2006). *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. Stockholm: Atlas

Goodey, Jo (2009). Immigrants as crime victims in the European Union: with special attention to hate crime. I: *Immigration, Crime and Justice, Sociology of Crime, Law and Deviance*, Volume 13, s. 147-161. Emerald Group Publishing Limited

Granér, Rolf. (2001). *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund: Lunds universitet

- Hartman, Jan (2001). *Grundad teori: teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur
- Hartman, Jan (2004). *Vetenskapligt tänkande, från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur
- Heber, Anita (2008). *Brottslingen som brottsoffer*. Forskningsprogram. Opublicerad Stencil. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet (9 s.)
- Kunosson, Chrystal (2007). *Offer för hatbrott: vad har gjorts och vad kan förbättras?* Umeå: Brottsoffermyndigheten
- Kalonaityté, Viktorija (2007). *Att färgas av Sverige [Elektronisk resurs]: upplevelser av diskriminering och rasism bland ungdomar med afrikansk bakgrund i Sverige*. Stockholm: Ombudsmannen mot etnisk diskriminering
- Lindgren, Magnus, (2004a). *Brottsoffer i rättsprocessen: om ideala brottsoffer och goda myndigheter*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Lindgren, Magnus, (2004b). Inledning och Brottsoffer i fokus – förslag till förbättringar. I: Björkman, Jenny, Lindgren, Magnus, Pettersson, Karl-Åke & Hägglund, Bo (2004). *Utsatta och sårbara brottsoffer*. 1. uppl. Stockholm: Jure
- Nilsson, Bo (2003). *Brottsoffer: offerskapets innebörder och villkor i (o)säkerhetens kultur*. 1. uppl. Umeå: Boréa
- Perry, Barbara (2001). *In the name of hate: understanding hate crimes*. New York: Routledge
- Perry, Barbara (red.) (2003). *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge
- Perry, Barbara (2008). *Silent victims, Hate crimes against Native Americans*. Tucson: The University of Arizona press
- Rikspolisstyrelsen (2010). *Mångfald, polisens nationella policy och plan för mångfald och likabehandling 2010-2012*. Stockholm: RPS
- Sarnecki, Jerzy (2003). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur
- Sarnecki, Jerzy, Hällsten, Martin, & Szulkin, Ryszard (2011). *Crime as price of inequality? The delinquent gap between children of immigrants and children of native Swedes*. Stockholm: Stockholm University Linnaeus Center for Integration Studies (SULCIS), Stockholm University. Tillgänglig på: http://www.samfak.su.se/content/1/c6/01/18/63/SULCISWP_2011_1.pdf

SOU, Utredningen om strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet (2005). *Det blågula glashuset: strukturell diskriminering i Sverige: betänkande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Tiby, Eva (1999). *Hatbrott? Homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott*. Diss. Stockholms universitet.

Tiby, Eva (2011). Vad är det som tickar...? Islamofobiskt hat, hot & våld – med vilka motiv? Under publicering. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet (16 s.)

Tiby, Eva (2004). Offer för homofobiska brott. I: Björkman, Jenny, Lindgren, Magnus, Pettersson, Karl-Åke & Hägglund, Bo (2004). *Utsatta och sårbara brottsoffer*. 1. uppl. Stockholm: Jure

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab

Westin, Charles & Nilsson, Angela (2009). *Attityd och bemötande problem inom polisen*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen

8.1 Övrigt

Afrosvenskarnas Riksförbund (2011). Tillgängligt på: www.afrosvenskarna.se

Brottsbalken 29 kap. 2 § p.7

Lundagård 2011- 04- 21 “Sminkade sig svarta – sedan såldes de på ”auktion”.

Finns tillgänglig på: <http://lundagard.se/2011/04/18/svartsminkade-slavar-saldes-pa-auktion-pa-hallands/>

Nationalencyklopedin (2011). Tillgängligt på: www.ne.se/afrika

Polisen (2010). Organisation. Tillgängligt på: http://www.polisen.se/Stockholms_lan/sv/Om-polisen/Polisen-i-Sverige/Organisation/

Statistiska central byrån (2002). Personer med utländsk bakgrund, riktlinjer för redovisning i statistiken. Tillgängligt på: <http://www.scb.se/statistik/OV/AA9999/2003M00/X11OP0203.pdf>

9. Bilagor

9.1 Bilaga I

Intervjuguide för urvalsgrupp – afrikansk bakgrund

1. *Bakgrund*: Ålder, bosättningsort, födelseland samt föräldrars födelseland, sysselsättning
2. *Erfarenheter av hatbrott och utsatthet*: Upplevelser och eventuell hantering av hatbrott. Rasism och diskriminering. Utsatthet på grund av den (förmodade) afrikanska bakgrunden
3. *Rädsla*: Rädsla/oro att utsättas. Levnadsvillkor och livsstil. Trygghet/otrygghet
4. *Situationen i Sverige*: Synen på sin situation i Sverige. Gemenskap, segregering och politik
5. *Rättsväsendet*: Erfarenheter och förtroende
6. *Kunskap*: Medvetenhet om hatbrott. Särbehandling och grupperingar
7. *Etnicitet*: Forskarroll och utsatthet

9.2 Bilaga II

Intervjuguide för urvalsgrupp - polis

1. *Bakgrund*: Ålder, arbetsområde, position, anställningstid
2. *Hatbrott och utsatthet*: Kännedom och hantering av hatbrott
3. *Mångfald*: Projekt och prioriteringar. Värderingar och människosyn. Kunskap, förändring, möjligheter och utanförskap
4. *Situationen i Sverige*: Synen på situationen i Sverige och anpassning
5. *Arbetsmetoder*: Problem, möjligheter och begränsningar.
6. *Rättsväsendet*: förtroende, diskriminering och etnicitet
7. *Kunskap*: Medvetenhet om hatbrott, utbildning. Särbehandling och grupperingar